קבלה · רבי מנחם עזריה מפאנו

# ספר גלגולי נשמות

רבי מנחם עזריה מפאנו

**ספריית אור ברסלב** · or-breslev.co.il

# ספר גלגולי נשמות

רבי מנחם עזריה מפאנו

מקור הטקסט: ובלכתך בדרך

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/ספר-גלגולי-נשמות/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

# תוכן העניינים

**אות א** ..... 4
**אות ב** ..... 10
**אות ג** ..... 13
**אות ד** ..... 13
**אות ה** ..... 14
**אות ו** ..... 14
**אות ח** ..... 15
**אות ט** ..... 17
**אות י** ..... 17
**אות כ** ..... 20
**אות ל** ..... 21
**אות מ** ..... 22
**אות נ** ..... 25
**אות ס** ..... 26
**אות ע** ..... 26
**אות פ** ..... 28
**אות צ** ..... 31
**אות ק** ..... 32
**אות ר** ..... 32
**אות ש** ..... 33
**אות ת** ..... 35
**ליקוטים** ..... 35

## אות א

[א] אבימלך מלך גרר נתקן באבימלך בן ירבעל, והוא היה בן פילגש של גדעון, כמ"ש ופילגשו אשר בשכם ילדה לו גם היא בן וישם [את] שמו אבימלך, ועכ"ז לא נשלם תיקונו כי נתחייב הריגה על לקיחת שרה, כמ"ש המלאך הנך מת על האשה אשר לקחת, ואף על פי שאמר בתם לבבי [ובנקין כפי] עשיתי זאת, עכ"ז נתחייב מיתה, ומת על ידי האשה שהשליכה עליו פלח רכב, וזהו הרמז שרמז לו הקב"ה הנך מת על האשה, ר"ל על ידי אשה זאת:

[ב] אדני בזק שאמר ששבעים מלכים (קצוצי) בהנות ידיהם ורגליהם [מקצצים] היו מלקטים תחת שלחנו, נתגלגל בישששכר איש [כפר] ברקאי שנחתכו לו ידיו לתיקונו, וז"ש במסכת פסחים פרק מקום שנהגו [נ"ז ב'] בריך רחמנא דאשקליה לישששכר [איש כפר ברקאי] למיטרפסיה [מיניה] בהאי עלמא:

[ג] אריוך מלך אלסר נתגלגל ברב ושמואל, וכאלו יאמר אריוך ומלך אלסר, היינו שמלת מלך נדרש לפניו ולאחריו, אריוך מלך הוא שמואל שגם הוא נקרא אריוך, ומלך אלסר הוא רב שמלך באיסורא, ר"ל דהלכתא כשמואל בדינא וכרב באיסורא:

[ד] רבי אלעזר בן עזריה כשנעשה נשיא אמרינן התם בברכות [כ"ז ב'] שהוא עשירי לעזרא והוא כהן ועשיר, הוא גלגול דעזרא, וכן אבן עזרא הוא גלגול של רבי אלעזר בן עזריה, ורבן גמליאל הוא גלגול נחמיה, ועל כי אמר נחמיה זכרה לי אלהי לטובה נטרד רבן גמליאל מנשיאותיה בההיא מעשה דברכות, כשם שלא נקרא הספר נחמיה על שמו:

[ה] אשת קרח באשת אחאב איזבל, גם איזבל היא גלגול כזבי שרדפה אחרי אליהו שהוא פינחס על שהרגה:

[ו] אשת זנונים דהושע גמר בת דבלים, היא אשת ירבעם, ועליה נתנבא עמוס אשתך בעיר תזנה, והיא לא הרשיעה אז את בעלה כמו שעשתה איזבל, וכנראה מקראי דכי הלכה לדרוש מאחיה השילוני מחולי בנה ונשתנית, וקב"ה דקאמר הכי אל הנביא להורות על אשת זנונים, מעיקרא אשת ירבעם ועתה היא תקנה:

[ז] אשת זנונים שלקח הושע, היא ניצוץ תמר ורחב, ובתמר כתיב וגם [הנה] הרה לזנונים, וכאן היה למשל כמשרז"ל מה (נעשה) [אעשה] לזקן זה, וידוע משרז"ל גמר בת דבלים שהכל גומרים בה ודשין בה, כי יפה היא מאד, כן היה בתמר שהיו דשין ער ואונן מבפנים וזורין מבחוץ, וגם ברחב נודע כי זונה היתה, ולכך נקראת אשת זנונים מב' זנונים:

[ח] אבוה דשמואל, במדרש ילקוט על פסוק וידע כל ישראל [מדן ועד באר שבע] כי נאמן שמואל, אבא אבוה דשמואל הוה מתעסק במטכסא, ועאל גבי רבי יהודה בן בתירה מנציבין, בתר זמן קם עמיה א"ל לית רבי בעי ההיא מילתא, א"ל ולאו מילין (הימין), א"ל לית מילתך הימנא סגי [מן] ממונא, א"ל את הימנתא במילתי עלך, תזכה למוקמא בר [כשמואל] נביאה, דכתיב [ביה] וידע כל ישראל וגו', וזכה למוקמא שמואל בר אבא, וקשה למה נקרא אבוה דשמואל, כי לא מצאנו שום אדם שיקרא על שם בנו, והענין כי אבוה דשמואל הוא שמואל הרמתי, ושמואל בנו, הוא גלגול של שאול, ותראה איך נתנבא שמואל אחרי מותו בבואו לשאול המלך על ידי מעשה אוב, כזה אמרו במסכת ברכות פרק מי שמתו [י"ח ב'] אבוה דשמואל הוו קא מפקדי גביה זוזי [דיתמי], כי נח נפשיה לא הוה שמואל גביה, הוו [קא] קרו ליה בר אכיל זוזי דיתמי, אזל אבתריה לחצר מות, אמר להו בעינא אבא, אמרו ליה אבא טובא איכא הכא [כו'], א"ל בעינא אבא [בר אבא] אבוה דשמואל היכא, א"ל סליק למתיבתא דרקיעא, אדהכי חזייה ללוי (דקאי) [דיתיב] אבראי כו', אדהכי [והכי] אתא אבוה חזייה דהוה [קא] בכי ואחיך, א"ל מאי טעמא [קא] בכית, א"ל דלעגל קא אתית (לן), מאי טעמא אחיכת דחשיבת בהאי עלמא טובא, א"ל אי חשיבנא נעיילוה ללוי ועיילוהו ללוי, א"ל זוזי דיתמי היכא כו', הלא תראה כמו ששמואל אחרי מותו בא ודבר עם שאול, כן בא אבוה דשמואל ודבר עם בנו שמואל, וכשם שאמרה האשה התם את מי אעלה לך, גם כאן אמרו ליה אבא טובא איכא הכא, וכשם שאמר שמואל לשאול ומחר אתה ובניך עמי, כך אמר אבוה דשמואל לשמואל בנו דלעגל [קא] אתית (גבן), וכשם שא"ל שמואל לשאול עמי [ודרשו רבותינו ז"ל] במחיצתי, כן אמר אבוה דשמואל אחיכת דחשיבת בהאי עלמא טובא, כי שמואל עצמו הוא ניצוץ שאול המלך, וזה כי שמואל נקרא מלך אריוך כי הלכתא כמותו בדינים: [ט] אלדד ומידד, אמרו על פסוק וישארו שני אנשים במחנה, תרגום יונתן ואשתיירו תרין גוברין במשריתא, שמיה דחד אלדד, ושמיה דתניין מידד, בנוי דאליצפן בר פרנך דילידת ליה יוכבד ברת לוי, בזמן דפטרה עמרם [גברה] (יתה) ואתנסיבת ליה עד דלא ילידת ית משה כו', וקשה איך עמרם חסידא הוא אחד מארבעה שמתו בעטיו של נחש היאך החזיר גרושתו אחרי שהלכה והיתה לאיש אחר, ואין לומר דקודם מתן תורה הוה, והלא האבות שמרו התורה, עוד קשה הלא מעוברת היתה יוכבד ממשה רבינו ע"ה שלשה חדשים כשהחזירה עמרם ואיך ביני וביני נולדו אלדד ומידד, וגם בפרק קמא דחגיגה [ג' א'] הנהו תרי אילמי דהוו בשבבותיה דרבי, בני ברתיה דרבי יוחנן בן גודגדא כו', ואשתכח דהוו גמירי כו', וסוד הענין אלו תרי אחין אלדד ומידד ולידתן היתה אז בדמעה

מנשואין הנז', והם בסוד דמעת העשוקים מאחר דגט לא היה בלב שלם על כן נולדו אלמים, גם לסבה אחרת היו אלמים, כי פרשו נבואתן שלא ברשות, דלא כתיב לאמר, כי אין ראוי לאומרם לאחרים כשאין אומר לאמר, והקב"ה הראה להם נבואתם מתנבאי"ם, מש"ה ת"נוח נפ"שו ב"נן א"לקים י"הושע מ"כניס, והיו צריכין להעלם הנבואה עד שיאמר ויותן להם רשות לגלות, וזה כי יהושע קינא לרבו באומרו אדני משה כלאם כי פרסמו נבואתן, ולכן גם להיותם מהעשוקים כנזכר לעיל משגלו מה שלא הורשה להן, בחזרם עתה בעולם לקו בלשונם, אילולא תפילתו של רבי ונתרפאו ונחה עליהם רוח ה' בהיותם מלומדי מלחמה של תורה ומרפא לשון עץ חיים, וכדאמרינן ואשתכח דהוו גמירי כו', ונפשם יודעת מאד את ערכם כי רבה, הגם שהיה לשונם אסור לבם היה פתוח לרווחה כפתחו של אולם להמצא תמיד בשערים המצויינים בבתי כנסיות ובתי מדרשות, וגם שלא היה נחשב לעון לא לעמרם ולא ליוכבד ולא לאליצפן, כי גבהו דרכי ה' ומאתו יבאו דברים עתיקים, והענין איך חזרה עמרם הוא כמו שחזר ולקח דוד מיכל אחר שהיתה עם פלטיאל, כי כשנתן לה דוד גט מסר מודעא כי גט מוטעה היה, וליקוחי פלטיאל לאו ליקוחין היו, כן עמרם מסר מודעא כי מפני גזירת פרעה גרשה, ולכך חזר לקחתה מפני המודעא, וגם לאליצפן לא נחשב לעון על היות קודם מתן תורה ואחריהן גזרו על ביטול המודעא:

[י] ארונה ניצוץ מלכי צדק מלך שלם, מלכי צדק בירך לאברהם, ארונה בירך לדוד, זה מלך בירושלם, וזה היה גביר על מקום המקדש, והוא תיקן עפרון, שמכר מערת המכפלה, ואז היה קובץ וכילי, וכאן היה מתקן בנדיבות כנראה שם:

[יא] אשת און בן פלת, היא נתגלגלה במיכל בת שאול, היא הצילה את בעלה, וכן מיכל הציל את דוד:

[יב] אונקלוס הגר עיבור של אליפז שלא רצה להרוג את יעקב במצות אביו, ולקח לו הזהב ועזב לו הגוף, ואמר אליפז מה אעשה לצווי של אבא, א"ל קח לך הכסף והזהב והנפש תן לי והעני חשוב כמת, וכן נתייעץ עם טיטוס כשבא להתגייר, וא"ל לך והצר להם היו צריה לראש, ולא שמע לו ונתגייר, והענין טיטוס הוא עשו, ורישיה דעשו בעטפיה דיצחק, כי מראש פרעות אויב הוא כמס עמדי:

[יג] אליעזר, ושם האחד אליעזר כי אלהי אבי בעזרי ויצלני מחרב פרעה, אמרו רבותינו ז"ל שם האחד המיוחד שהיה לאליעזר, כשעלה משה לרקיע וקב"ה אמר הלכה משמיה דרבי אליעזר כו', ואמר הקב"ה עתיד צדיק אחד לעמוד בעולמי, והתפלל משה יהי רצון שיהיה מחלצי, ומשמע שרבי אליעזר נקרא אחד, והתפלל משה על רבי אליעזר כשיתפס

יהיה ניצול, כמו שניצול הוא באותו זמן, וזהו שם האחד אליעזר, כי כמו שהיה אלהי אבי בעזרי כו', כך יהיה בעזרו:

[יד] אליצור בן שדיאור, הוא נתעבר ביוסף בן סימאי, וזה סוד הנזכר במסכת שבת פרק כל כתבי [קכ"א א'] מעשה ונפלה דליקה בחצירו של יוסף בן סימאי [בשיחין], ובאו אנשי גיסטרא של (מלך) ציפורי לכבות מפני (שאפרכוס) [שאפטרופוס] של מלך היה, ולא הניחן מפני כבוד השבת, ונעשה לו נס וירדו גשמים וכיבו, לערב שיגר לכל אחד מהן שתי סלעין, ולאפרכוס שבהן חמשים (זהובים), וכששמעו חכמים בדבר אמרו לא היה צריך לכך כו', והענין ידוע כי נחשון קידש שם שמים ונכנס עד חוטמו בנחשול של ים, וזה יוסף בן סימאי היה גלגולו, וירא כי אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, וגם אליצור בן שדיאור נתעבר ביוסף הנזכר לעיל, ואליצור בן שדיאור היה מעדת קרח שחלק על השם, כדאמר אנשי שם, גבר עתה בבואו הוא ביוסף, ורצה לקדש שמו יתברך בשבת קודש, ואז הקריב עצמו וקידש שם שמים בגופו שקפץ לתוך הים, והשתא רצה לקדש שם שמים בממונו, כי רצה שישרוף ממונו לאהבת השי"ת בכל מאודו, כי יש אדם שממונו חביב עליו מגופו, ולכן לא חש עתה על ממונו, וכמו שנעשה לו נס לנחשון ובאו הנה הגשמים להציל ממונו, כי המטיר ה' עד שכיבו, וזה שרז"ל לא היה צריך לכך, ולכן בוודאי כוונתו לשם שמים לקדש שבת בממונו, וגם היה עכן, דחילל שבת בשביל להוטו אחר ממון, והשתא קידש לשבת בממונו, כי לא ידח ממנו נדח, והיום הזה יעכרך ואי אתה עכור לעולם הבא, ושייכות נחשון ועכן על כי אחים היו, אחד בן זרח, ואחד בן פרץ בני יהודה, וזה יוסף בן סימאי היה גואלם, לאחד תיקן נשמתא, ולאחד נפשא ורוחא, ומה שהמית יהושע את עכן, הוראת שעה היה, כי לא היו שם עדים והתראה:

[טו] אביתר בן אחימלך הוא יואש מלך יהודה, הוא נותר מנב, והוא נותר מזרע דוד, דעתליהו הכריתה כל זרע המלוכה, וז"ש רבותינו ז"ל אלמלא [לא] נשתייר אביתר, לא נותר משונאי זרע דוד:

[טז] אהוד בן גרא נתקן בבן חשמונאי שהרג לנקנור, ואותו נקנור היה עגלון מלך מואב, וזה אשר אמר דבר סתר לי אליך [המלך] ויאמר ה"ס, שם אדני גימטריא ה"ס, וזה הרג במקדש האויב נקנור, התפלל אל ה' שלא יתן אשמה על שהרגו במקדש, כי גם עגלון נתקדש במעט באומרו ה"ס, ובזכות זה יצאה ממנו רות המואביה:

[יז] אבא חלקיה בר בריה דחוני המעגל הוא מנוח עם הארץ היה שהלך אחרי אשתו, וילך מנוח אחרי אשתו, והשתא אתא אבא חלקיה ורצה להראות כי מה שעשה אז עשה לכוונה ולמוטב, וזה דהלך אחרי אשתו עשה לכוונה כשבאו אליו החכמים בעד המטר

בפרק סדר תענית [כ"ג א'], וגם הראה חסידות אשתו, כי ענניה באו וקדמו לענני דידיה, והיא היתה צללפונית, דהמלאך קדם לבוא אצלה, מלבוא אל מנוח בעלה, ועוד זכות אחרת דאשתו של אבא חלקיה כי הוו הני בריוני בשבבותיה, הוא מצלי דלימותו, והיא מצלי דלהדרו [בתיובתא] ואהדרו:

[יח] אמתלאה בת כרנבו אשתו של תרח אמו של אברהם אבינו עליו השלום, נתקנה בהאשה עם שבעה בניה דהמיתם המלך כנזכר בדברי רבותינו ז"ל בגיטין פרק הנזיקין [נ"ז ב'], דאמרה התם בני לכי ואמרו לאברהם אביכם, אתה עקדת מזבח אחד ואני עקדתי שמעה מזבחות, אתה נסיון ואני מעשה, וגם היא עלתה על הגג ומתה, וכמו שתרח נתקן באיוב על ידי יסורין, וכאן גם היא נתקנה על ידי יסורין אשר באו עליה, ויצתה בת קול ואמרה אם הבנים שמחה, ושם נמרוד השליך אברהם בנה לכבשן האש ולא עשה רושם, וכאן עשה רושם לתיקונה על קידוש השם:

[יט] אחאב היה גברא דקא מצלי אחורי בי כנשתא במסכת ברכות, וא"ל אליהו כדו בר קיימת קמי מרך, כי חשב גם עתה שיש שתי רשויות, וזהו פירוש כדו בר שתי רשויות, עדיין אתה עומד במרדך, ואז היה רודף לאליהו, וכאן אליהו (שקל) [שלף] ספסרא כו':

[כ] אבשלום בא באדם נזיר הנזכר בנדרים פרק קמא [ט' ב'], תניא אמר (רבי) שמעון הצדיק מימי לא אכלתי אשם נזיר [טמא] אלא (פעם) אחד, [פעם אחת] בא אדם אחד [נזיר] מן הדרום (ונזיר היה), וראיתיו [שהוא] יפה עינים וטוב רואי כו', הוא תיקונו של אבשלום, שם היה שערו סבה כי נתגאה בשערו, והיה נזיר כדאיתא בנזיר, והבחור הלזה היה נזיר לגלחם לשמים, וכאן בשערות היה תיקונו בסוד שערות אדם הראשון:

[כא] אבצן זה בעז, והיו לו שלשים בנים ושלשים בנות, וכלן מתו על שהיה קורא למנוח כודנא, עבדון בן הלל הפרעתוני, היו לו גם כן ארבעים בנים ושלשים בני בנים, הם היו רבה ורב חסדא, דתרוייהו צדיקי בי רב חסדא שיתין הלולי, בי רבה שיתין תיכלי:

[כב] אבשלום ניצוץ מבן בת שבע, שנשארה הרה כששכב עמה בפעם הראשונה, ובא רוחו וניתוסף טומאה על טומאתו דאבשלום, ורדף אבשלום לאביו, ואבשלום בן מעכה יפת תואר גלגול נחש (בן) [מלך בני] עמון, ודרשינן סמוכים בן סורר וליפת תואר:

[כג] אשת אכיש וכתו שנשתטו כד"א חסר משגעים אני, מעשה אבות יעשו בנים, אחת היתה בתו של מלך שנשתטתה במעשה דרבי עקיבא, כשלקח מעות מההיא מטרוניתא ונתן ערב הים במסכת נדרים פרק הנודר מן המבושל (נ' א', ברש"י ד"ה ומן מטרוניתא), והשניה בבת המלך במעשה דרבי שמעון בן יוחאי ובן תלמיון:

[כד] אבימלך בן ירבעל בן פילגש הוא הורדוס, שבנה בית המקדש כדאיתא בפרק קמא דבבא בתרא [ד' א'], ואבימלך הרג כל אחיו, וגם הורדוס הרג בית חשמונאי, וגם כל תלמידי חכמים ונשאר שם בבא בן בוטא, ורמז יש בוטה כמדקרות חרב, כי ביותם נתקיימה קללתו, ובבא היה יותם ותיקונו של יותם דהתם, וכמו ששם אשה הרגתהו ותרץ [את] גלגלתו בפלח רכב מהמגדל, כך כאן היתה האי תינוקת הנזכר במעשה ההיא דסליקת לאיגרא ומתה, והיא נשארת לחשמונאי ועתה נפלה לארץ והוה כאלו ותרץ גלגלתו, והואיל ופרסמה דכל האומר מבית חשמונאי קא אתינא עבדא הוא ולבלתי ירים ראש:

[כה] רב אחא בר יעקב פרק קמא דקידשין [כ"ט ב'] שדריה לרב יעקב בריה קמיה דאביי, כי אתה חזייה דלא [הוה] מיחדדין שמעתיה, א"ל אנא עדיפא מינך תוב את דאיזיל אנא (לגביה), שמע אביי דקא הוה אתי, הוה ההוא מזיק בי רבנן דאביי, דכי הוו עיילי בתרין אפילו ביממא הוו מיתזקי, אמר להו לא ליתיב [ליה] אינש (הכא) אושפיזא אפשר דמתרחיש ניסא, על בת בההוא בי רבנן אידמי ליה כתנינא דשבעה רישוותיה, כל כריעה דכרע נתר חד רישיה, אמר להו למחר אי לא איתרחיש ניסא סכינתין, (אפי' ע"י בהמתן של צדיקים וכו'), והענין כי יש דברים בגו, אביי היה האיש הזקן דקבלה תחת צל קורתו, ורב אחא היה בעל הפילגש, והתנין היה הפילגש בגבעה, והואיל ובביתו אתרמי מלתא, לכן עתה בי רבנן דאביי הוה מזיק, להנקם ולהפרע מאת אשר עשו נבלה ההיא, והזיקה תלמידים הרבה בימים אלו, והם אנשי העיר דגבעה בגלגול אותן דעשו נבלה ההיא, ואביי הבין כל זה והוא לא היה יכול לתקן, הואיל והקלקול הראשון בביתו הוה, כי אנשי גבעה לא היו רוצים להכניס אורחים, דכתיב ואין איש מאסף אותם הביתה, ועתה בבא רב אחא דהוה בעל הפילגש בגבעה, אמר אביי אי לאו דאשפיז אותו לביתי אז לא אתרע מלתא, וכוונת האיש הלזה אז ברחוב נלין, ולכן אמר יבא בעל השור ויעמוד על שורו, והכריז לא ליתיב [ליה] אושפיזא, אפשר דהוא יש לו קורבה ושייכות בפילגשו, ויזיל ויליו שם ויתרחיש לו ניסא, וכן הוה כל כריעה וכריעה גרש ונתר חד רישיה דתנינא וגרשו משם, וידוע דנפרעין מן הסבה כמו מן המסובב, כי עתה כלם נענשו ונתקנו, כי פחד גדול [היה] לרב אחא, וכמעט שנטה למות נפשו, ובהיותו תנינא דשבעה רישא, להורות על כמה אלפים ורבבות שנפלו מישראל בדבר ההיא, וכל הנהו תלמידים דאתזקו מינה, הן היו בגלגול דאותן שהתעללו בה כל הלילה, ושמור זה והבן:

[כו] רב אחא בר מתנה הוא עתניאל, ואשתו עכסה, ולתיקון ההוא עניים היו:

[כז] אשת און, במדרש חזית מעשה באשה אחת בצידן (שהיתה נשואה כמה) [ששהתה עשר] שנים [עם בעלה] ולא ילדה, היא ניצוץ לאה, והיא תיקון אשת און, והיתה גם כן מיכל בת שאול:
[ליקוטים]:
[כח] אחז נתגלגל ביאשיהו המלך, ונהרג במלחמה כי לכפר על כל מעשה ועון שעשה בגלגול העבר, וכל רביעית דם נתחשב לו למיתה בפני עצמו, וזה סוד צדיק [הוא] ה' כי פיהו מריתי, שהצדיק דין על עצמו:
[כט] אחאב נתתקן בשני גאונים, רב אחאי גאון, ורבי אחאי משבחי, ובהם נתתקן אותיות א"ח מאחאב, כי יש בשמו של כל אחד ואחד אותיות א"ח, אך אותיות א"ב מאחאב נתתקן ברבי אברהם אלנע"י, באותיות א"ב דאברה"ם שהיה נפש דאחאב, הרי אותיות א"ח נתתקן בשני גאונים אלו, ואותיות א"ב באברהם הנזכר לעיל:
[ל] אריסטוטלוס היה ניצוץ אבטליון, שלמד תלמידים שאינם מהוגנים ונעשים צדוקים, וכן אריסטוטלוס היה מבחינתם, לכן לבסוף חזר בתשובה, ונתגלגל באנטונינוס שלמד מרבינו הקדוש:

## אות ב

[א] ברק הוא נר אבי שאול, ברק בעלה של דבורה עם הארץ היה, אמרה לו בא ואעשה פתילות ולך לבית המקדש, שבשבילם יהיה חלקך בין הכשרים, וזה היה גם כן כוונת נר, שהיה מדליק נרות במבואות האפילות כדי שיאירו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, ולפי שלא עסקו בתורה לא נר ולא ברק, כי עם הארץ היה, זכותם זאת עמד להם, וגם באו בהורדוס, שכבה נרו של עולם, על כן מאחר שלא עסקו בתורה אז מתחלה, הרג הורדוס כל החכמים, כי עבד עם הארץ היה ובן עם הארץ היה שונאי תלמידי חכמים, ונתקן על כי האירו שניהם בפעם הראשונה בנרות, נתעסק באורו של עולם, ובנה בנין הורדוס כדאמרינן מי שלא ראה בנין הורדוס לא ראה בנין (יפה) [נאה] מימיו, כי היתה יותר יפה משל שלמה:
[ב] בת שוע היא בת שבע, וידוע כי היתה אשת יהודה, הגם כי יהודה הוליד פרץ וזרח מתמר, וכמעשה דבת שבע בדוד, כן מעשה תמר ביהודה, כי דוד ניצוץ מיהודה, ומתוך שיותר ממה שהאיש רוצה לישא אשה רוצה להנשא, כי כשם שתמר היא עשתה ההמצאה להוציא זרע מיהודה, כן בת שבע הואיל שבאתה מכחה, כי ראויה היתה לו מששת ימי בראשית, וגם ראויה היתה בת שוע להוציא מלכים ממנה, אלא

דלא אסתייעא מלתא לגבי דידה מפני בניה ויצאו מתמר, על כן מזה הרגישה בת שבע כששלח דוד לקחת אותה, באותו הערב נטהרה מטומאתה, ולא מיחתה אותו בדבר כי היה לה לצעוק להשמיע קולה, כי במקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב, ואפילו למלכות, רק מרצונה הטוב שדבר עמה, כי רצתה לעשות כמו שעשתה לו תמר, דאזלה לבנות המלכים, והיתה אומרת אל תדחיקוני שאני הרה מלכים ונביאים, כן עשתה היא, גם כי אמרה דרצתה שישבע לה המלך שהבן היוצא ממנה הוא ימלוך, כי ראתה מקרה:

[ג] בת יפתח היא אשת חם, דמעוברת היתה בתיבה מזנות דסיחון אחי עוג, דאם לא כן איך ניצול מהמבול, דהא עוג רחב על התיבה, ולכן שימש חם בתיבה כדי לכסות על זנותה עם בני אלקים, ועתה בבואה בגלגול הזה לתיקונה עברו צרות רבות עליה, ולכן כדי לתקנה נתקרבה על ידי אביה, לדעת האומרים דנשחטה, והיא היתה ברתא דרבי חנינא בן תרדיון שאמרנו שהיה תיקון יפתח, וניצולה כי כבר נתקנה בתיקונה בשחיטתה, וכשנתנוה בקובה של זונות שמרה עצמה שלא לחטוא בזנות כאשר עשתה מקודם, והצילה רבי מאיר כשראה אותה כשירה, כי רבי מאיר נסה אותה אם היא כשירה, אם לאו, והשומר ההוא דעשה מה שרצה רבי מאיר שייכת היה [לו] בההיא תיקון עם בעלה הראשון:

[ד] בת שוע ותמר הם שתי נשים שנזכרים במלכים (ב' ו'), שתים נשים דהתנו לאכול היום בנה של אחת מהנה, והשנית לא רצתה לקיים את תנאה, והיו בסוד בת שוע ותמר, והם בסוד שתים נשים זונות דשלמה כנזכר לעיל, ובסוד אהלה ואהליבה, ובסוד חנה ופנינה, כי מה שפנינה קוברת חנה יולדת:

[ה] בלהה וזלפה אחיות בנות לבן, הם אבישג השונמית והשונמית, ואמרו רבותינו ז"ל כי אחיות הן, והאחת מסוד לאה, והאחת מסוד רחל, ויפות תואר מאוד ארבעתן, ואבישג היתה מתאוה לתשמיש דוד, כי אמרה (כד) חסריה לגנבא נפשיה לשלמא נקיט, והשונמית היתה מכרת בחסידות של אלישע, ואמרו ז"ל שלא ראתה קרי בסדין שלו ולא זבוב:

[ו] בני צרויה יואב ואבישי ועשהאל, הם בני קרח אסיר ואלקנה ואביאסף, ותמצא שמותם רמוזים צרויה בגימטריא קרח עם המלה, ולא הוזכר אביהם, כי עלו מן האדמה כאלו נולדו פעם אחרת בלי אשה, ובני אדמה היו, וצרויה כדאמרינן מן המצר קראתי יה, ועמדו בני', ולכן נהרגו שלשתן לתיקונם, כי גם [הם] היו בעצה עם אביהם, והנה לא יתמיד:

[ז] בלק ובלעם הם שתים דובים, דכתיב ותצאנה שתים דבים מן היער, הם ב' כחות דבלק ובלעם, והיינו דאמרו בזכות מ"ב קרבנות דבלק נתבקעו מ"ב ילדים, והדויק שתים היא לנקבות, והל"ל שנים דבים, כי נתלבש בהון לילי"ת ואגרת בת מחלת:
[ח] ברוריה גלגול בת שבע, והיתה מלמדת לשלמה ומזהירתו, היא ברוריה דהוי מקרי לתלמידים, ונתפתתה לתלמיד אחד, אותו התלמיד היה נפש אוריה בעלה הראשון, והיה בה שייכות מעט, והיא היתה סיבת מותו אז, ועתה הוא סיבת מיתתה, כי לכן באה לתיקונה:
[ט] בבא בן בוטא היה ניצוץ רבי מאיר, וזהו הנזכר בנדרים פרק רבי אליעזר [ס"ו ב'] ההוא בר בבל דסליק לארעא דישראל, [נסיב איתתא], אמר לה בשילי לי תרי (טלופחין) [טלפי], בשילה ליה תרי [טלפחי], רתח עלה, למחר אמר [לה] בשילי לי גריוא, בשילה ליה גריוא, [אמר לה זילי] אייתי לי תרי בוציני, [אזלת] ואייתי ליה תרי שרגי, אמר לה [זילי] תברי יתהון על [רישא] דבבא, הוה יתיב בבא בן בוטא אבבא וקא דאין דינא, [אזלת] ותברת יתהון על רישיה, אמר לה מה הדין דעבדת, אמרה ליה כך ציוני בעלי, אמר (לה) את עשית רצון בעליך המקום יוציא ממך [שני] בנים כבבא בן בוטא, ורבי מאיר עשה גם כן דברים רבים כדאית במדרש רבה שפטים [פ"ה סט"ו] האיש ליצן, על ששאתו היתה שומע דרשתו של רבי מאיר, צוה לה שתלך ותרוק בפניו, והוא האיש דבבא בן בוטא, והיא האשה דהתם בגלגול, אלא דהתם עבדה לכתחילה, והכא דעבדה מפתיות הבעל הזאת, עכ"ז היתה כוונתו של רבי מאיר אז להטיל שלום, וירקה בפניו, וכן גם הכא, והאיש והאשה הזאת הם קרח ואתתיה, דליצנים היו והיו לצים על דברי משה ואהרן, וכן עובדיהם השתא בחייהם:
[י] בנות דרב נחמן הם שתי בנות לוט, וז"ש במסכת גיטין פרק השולח [מ"ה א'] בנתיה דרב נחמן הוי בחשן קדרא בידייהו, קשיא [ליה] לרב עיליש כתיב אדם אחד מאלף מצאתי וגו' הא איכא בנתיה דרב נחמן, גרמא להו מילתא ואשתביין, ואישתבאי איהו [נמי] בהדייהו, יומא חד הוה יתיב גביה ההוא גברא דהוה ידע בלישנא דציפורי, אתא עורבא וקא קרי ליה, [אמר ליה] עיליש [ברח] עיליש ברח כו', והענין כי בנות רב נחמן הם שתי בנות לוט הנשארות בסדם, כמו שאמר הכתוב וידבר אל חתניו וגו' ויהי כמצחק, ובודאי כי בנותיו היו צוחקים ממנו, ונשארו מתאות המשגל והזמה שם בסדם בהפיכה, כן עתה מעשיהן של אלו, ורב עיליש הוא תיקון (בלע) [ברע] מלך סדם, והיו שבויים ביד המלכים וניצול בזכות אברהם דמתיל ליונה, וחבריו נטבעו ולא ניצולו, וכן גם כן רב

עיליש דהוה תיקונו ניצול ואחרים לא ניצולו, והואיל והתחתן לאברהם עשה התעוררות ולכן נתקן עתה ברב עיליש:

[יא] רבי בון [ברבי חייא] אמרו במדרש רבה קהלת [פ"ה] על פסוק מתוקה שנת העובד, כד דמך רבי בון [ברבי חייא] כו', מה עשה המלך נטלו בידו והיה מטייל עמו ארוכות וקצרות כו', רבי בון [ברבי חייא] הוא ירבעם, הנאמר בו אני ואתה ובן ישי נטייל בגן עדן: [ליקוטים]:

[יב] בתיה בת פרעה היא גלגול חוה, ולפי שחוה היתה יציר כפיו של הקב"ה נקראת עתה בתיה לשון ב"ת י"ה, ולכן גם כן חמלה על בנה משה שהוא הבל ממש. ולפי זה יתורץ המדרש רבה שמות (פ"כ ס"ד), וזה לשונו כתבתי בתורה שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך, ואתה שלחת [את] האבות ובנים השלכת ליאור, (חייך) [אף אני משלח] אותך (אשליך) לים [ומאבד אותך, שנאמר ונער פרעה וחילו בים סוף, ואקח את בתך] ואוריש (את בתך הג"ע) [לה גן עדן], ומקשין העולם הלא אינם דומים להדדי והמשל אינו דומה לנמשל, פרעה השליך הבנים ליאור ושלח האבות, אם כן גם הכא מן הראוי לפורעו שהוא ילך בשלום ובתו תושלך לים, ואז היה דומה, אבל לפי הקדמה הזאת יתבאר, מאחר דבתיה היא חוה אם כל חי, נמצא דבתיה היתה אמו של פרעה, ובזה דומה להדדי, כמו הוא השליך הבנים לים, כך פרעה שהוא בן בתיה והוא גלגול קין כדאיתא בכתבי האר"י זלה"ה יושלך לים ובתיה תינצל:

## אות ג

[א] רבן גמליאל שם ועבר, והעבד שלו טבי הוא חם עבד עבדים יהיה לאחיו:

[ב] גחזי ושלשה בניו הם ארבעה מצרעים, והם ענק ושלשה בניו אחימן ששי תלמי:

[ג] גלית גלגול כליון, מרוח שקשקש במעיה דערפה דעזב לה כליון בבטנה, וזה סוד בר מאה בפי וחדא נאנאי, ואם אמרו אין האשה מתעברת משנים, הא קודם דקלטה הזרע הא לאחר שקלטה הזרע:

## אות ד

[א] [רב] דניאל בר קטינא, פרק קמא דתענית [ט' ב'], הוה ליה ההיא גינתא], כל יומא הוה אזיל וסייר לה, אמר הא מישרא בעיא מיא [והא מישרא לא בעיא מיא], ואתא מיטרא [וקמשקי כל היכא דמיבעי ליה ליא], מסוד דכתיב בזכריה [י' א'], ומטר גשם] (גם) יתן

[להם] לאיש (מטר) עשב בשדה, רב דניאל הנזכר הוא עיבור גדעון והכא שאל יהי חרב על הגזה ואח"כ מטר אל הגזה לבדה, כמעשה ראשון כך מעשה אחרון:
[ב] דינה היא חמורתיה דרבי יוסי דמן יוקרת בפרק סדר תעניות [אלו תענית כ"ד א'], ועל שנדבקה בשכם בן חמור ירדה בהאי עיבור לתיקונה:
[ג] דוד הלל, יהונתן שמאי, וזה דאמרו בדוד הלכה כמותו בכל מקום כדדרשו על פסוק וה' עמו, וכן בהלל ושמאי הלכה כבית הלל, כמ"ש רבותינו ז"ל על פסוק ידע נגן (ואיש) [וגבור] חיל דבכל דבר היה משיב שאול יהונתן בני כמוהו, וכשא"ל הלכה כמותו חלש דעתו דשאול, דלא הוה ביה האי:

## אות ה

[א] הרן נתעבר ביהושע כהן גדול, הלוא זה אוד מצל מאש, כי הרן הוא שנמרוד שרפו בכבשן אש, כי אמר אהיה מכת המנצח, וכשראה לאברהם אבינו עליו השלום שלא נשרף, אז נמרוד שרפו להרן, ועתה בא ביהושע כהן גדול והוא תיקונו, ורצה הקב"ה להצילו על שמת בכבשן אש על קידוש השם, לכן עתה הצילו פעם הזאת, ומסוד הזה "הרב "רבינו "ניסים, וסימן הרן בראשי תבות, גם בעיבור שני נביאי שקר בעובדא דבתו של נבוכדנצר כו' אשר קלם מלך בבל סנהדרין פרק חלק [צ"ג א']:
[ב] הושע בן בארי ניצוץ ראובן, וסימן בן בארי [אותיות ראובן], וכתיב וישב ראובן אל הבור א"ל הקב"ה אתה פתחת בתשובה תחלה וישב ראובן אל הבור חייך כו' שובה ישראל:
[ג] הגר שפחת שרה היא שפחת ישי, ועתה נתקנה כי בראשונה ותרא כי הרתה ותקל גברתה בעיניה, והיתה מבזית כבוד גברתה שרה אמנו, ופה לא רצתה לקבל דברי רבה ישי, דצוותה אבא נא אליך, והגידה הדברים לגברתה ויצא ממנו דוד, וממנו יבא משיח בן דוד:

## אות ו

[א] ופניתי [אני] לראות חכמה והוללות [וסכלות] כי מה האדם שיבוא אחרי המלך [את] אשר כבר עשוהו, ובכל מקום שאמר ופניתי ר"ל שחכמה גדולה לראות הוללות על מה שנתגלגל שלמה המלך עליו השלום בירמיה הנביא, ועשוהו ישראל כמהולל וסכל ונשלך בבית הכלא כמה פעמים ממלכי יהודה, וכן הרבה צדיקים עושים מחכמתם פעמים סכלים ומהוללים, והטילו עצמן אחר הזמן להשלים רצון ה' יתברך, ולכך כתיב

הוללות וסכלות, אמנם הוללות רומז להלל הזקן, סכלות זה שמאי הזקן שאין הלכה כמותו, ודע שהלל הזקן היה גלגול שלמה, וזהו שכתוב ופניתי [אני] לראות חכמה והוללות דייקא, ושורשו היה מיסוד שהוא רחמים, ולפיכך לא היה כועס מעולם, שאותו מדה אינה מניח לכעוס, ושמאי היה מגלגול יהושע בן נון, וזה את אשר כבר עשוהו דייקא, ושרשו היה מלכות שהוא גבורה ודין, ולכן שמאי היה כעסן ואין הלכה כמותו, ועליהם נאמר במשלי (כ"ט י"ג) רש ואיש תככים נפגשו מאיר עיני שניהם ה', כי שניהם ינקו ממעיין היחוד, והבן:

[ב] ושתי נתגלגלה בההיא פרה שמכר אותו חסיד, ולא היתה רוצה לחרוש בשבת, היא ושתי כי היא היתה רוצה שיעשו בנות ישראל מלאכה בשבת, ואותו חסיד היה מכירה כדי שלא להנאותה גם כן מכרה, ולחש באזנה כמו שלחש אליהו לב' פרים, ואותו גוי המתגייר על זה הוא אחשורוש, ואז היה תיקונה:

## אות ח

[א] רבי חנינא בר פפא בפרק קמא דקידושין [ל"ט ב'] תבעתיה ההיא מטרוניתא, אמר מלתא כו', היא אשת פוטיפר, ורבי חנינא בר פפא [הוא] מנשה בן יוסף, ובאת הנה להסית את הבן כשם שהסיתה את האב, ולזה ערק כנגד וינס ויצא החוצה, והשיא עצמו בסכנת מות וניצול, ועוד איתא רבי צדוק תבעתיה ההיא מטרוניתא, אמר לה חלש [לי] ליבאי ולא מצינא כו', שגרת תנורא [קא מנחא ליה] סליק ויתיב בגויה, אמרה ליה מאי האי, אמר לה (מאן) דעביד הא נפיל בהא, אמרה ליה אי ידעי כולי האי לא צערתיך, וחזרה להסית לרבי צדוק שהוא אפרים בן יוסף, ולא שמע אליה ואז נתקנה ואמרה אי ידעי כולי האי לא צערתיך, ונסה בזה שלשה פעמים והוי חזקה, והרהרה תשובה בלבה באמרה אי ידעי כולי האי לא צערתיך:

[ב] חוני המעגל הוא גדעון, וכענין שעשה גדעון אפוד, הגם כי הוא נתכוון לשם שמים, מכל מקום הואיל וזנו אחריו בני ישראל מת בחייו, כי שכב שבעים שנה בשינה, וידוע כי השינה היא אחד מששים במיתה, כי נובלת מיתה שינה, והוא שאל אח"כ נפשו למות, כי אמר או חברותא או מיתותא, כי חוני המעגל הוא ניצוץ אליהו, ששאל למות נפשו, וכן מניצוץ מרדכי:

[ג] חשים הוא שמשון, זה היה חרש וזה היה חגר שפיפן, וזהו וישלח [ה' את ירבעל ואת] בדן, קרי ביה בן דן, דוקא ותראה כי חשים הרג לעשו כן שמשון שפיפן עלי ארח:

[ד] חפני בן עלי שהיה לוקח בשר חי מאת הקלחת, הוא חפני מלשון חופן בחפניו, הוא בן דרוסאי הנזכר בגמרא כמה פעמים כמאכל בן דרוסאי:

[ה] חמריה דרבי פנחס בן יאיר היא ישמעאל בן אברהם אבינו, והוא תקונו של ישמעאל, וכן ישמעאל עם ו' אותיות גימטריא אתון:

[ו] חם הוא טבי עבדו של רבן גמליאל וזה תיקונו, ובמספר קטן עולה חם כמו טבי, וידוע כי חם עבד עבדים, ואמרו במ"ר הרבה עבדים היה לחם אבי כנען דראוי לסמוך כטבי עבדו של רבן גמליאל:

[ז] חמריה דרבי יוסי דמן יוקרת תיקון השלישי, כי ויען [השליש את איש האלקים] ויאמר (אם) [והנה ה'] עשה ארבות בשמים וגו', דרבי יוסי הוא אלישע, וידוע שכל אשה שהיתה מסתכלת בו מיד מתה כאשר הובא בגמ', וגירה דובים בתינוקות, והשליש באמרו (אם) [והנה ה'] עשה ארבות רצה להורות כי הדור היו בני המבול, כלומר ראוים למבול, ולכן אין הקב"ה עביד ניסא לשיקרא, ולא היה מתפקר כולי האי כלפי הנראה, אלא כי לא היה מאמין לנביא, וגם דהיה מלמד דלטוריא על בניו, כי צדיק אחד יסוד עולם, ומטר בשביל אחד:

[ח] חפני ופינחס נתעברו מנדב ואביהוא, והנה חפני ופינחס שוים בשמם, אלא שחפני גרוע וחסר [ממנו] אות הסמ"ך, דכתיב ביה סומך ה' לכל הנפלים, כי הוא לבדו היה טועה בעצלות וחפזון שהם שני הפכים, האחד שהיית הקינים, והשני חפזון האכילה בקדשי שמים, ופינחס אף בתחלת הסיפור אינו חסר זולת יו"ד המורה תוספות כשרון למי שזכה בה, כי לא הגיע רק במה שלא מיחה באחיו, לפי שלא היה מסכים בעון אחיו אף על פי שלא מיחה הוסיפו לו אח"כ אות יו"ד בשמו, והנה בדבר אכילת קדשים נבהלו נחפזו ממה שבראשונה לא זכו למצוה זו כלל, כי המה ראו בעיניהם טבחם טבוח ונטרפה להם השעה, ועתה אכלו פגה, ושהיית הקינים לזולתם היה מעון עצלותם בראשונה בחופת עצמם:

[ט] ובני שמואל לא הלכו בדרכיו, שכל מקום (היה) [שהלך שם] ביתו עמו, והם חלקם שאלו בפיהם, שגו במדת הכילות וחמדת הממון, והם היו הערבים דאליהו, לפיכך היו הערבים נזקקים לבי טבחי דאחאב שהיה וותרן בממונו, אף על פי שדבר הזה היה שלא מדעתו אלא דרחמנא אפקדיה לאליהו, ואף משום בשר הנעלם מן העין ליכא הואיל והיה על פי הדבור, ואחאב גם הוא משורש נדב, ונדב על נדיבתו יקום, והנה נדב במספר קטן עם הכולל גימטריא אחאב:

[י] חזקיהו הוא עמרם, ועמרם כשגזר פרעה כל הבן הילוד וגו' עמד וגירש, כי אמר מה אנו עושים כו', וכן עשו כל בני דורו כי גדול הדור היה, ובאת מרים בתו ועשתה פשרה בינו לבין המקום, כמ"ש רבותינו ז"ל אבא גזירתך [קשה] (יותר) משל פרעה, כי פרעה הרשע [לא] גזר [אלא] על הזכרים וספק מתקיימת ואתה צדיק [וגזירתך מתקיימת שנאמר] ותגזר אמר ויקם לך, ואז וילך איש מבית לוי שהלך בעצת בתו והחזיר גרושתו, וכן חזקיהו הבא עתה מניצוצו חשב מחשבת בכבשי דרחמנא דחזי דנפקי מיניה בנין דלא מעלו, ובא ישעיה והראה לו בהדי כבשי דרחמנא למה לך כנזכר בברכות פרק קמא [י' א'], ע"פ וירח (ה') את ריח בגדיו אל תיקרי בגדיו אלא בוגדיו, כי אפילו הבוגדים עתידין ליתן ריח טוב ולתקן, כי לא ידח ממנו נדח:

## אות ט

[א] רבי טרפון הוא ירמיה, בנדרים פרק קונם יין [ס"ב א'] רבי טרפון דהושם בשק להשליכו ביאור על התאנים, הוא דרמז ירמיה כי התנבא על שני דודאי תאנים [וגו'] והדוד אחד תאנים רעות מאד, וגם ירמיה הפילו לבור וניצול, והנה גם רבי טרפון כהן היה:

## אות י

[א] רבי יהושע בההוא מעשה דרבן גמליאל פליג עליה, ושם אתמר מכותלי ביתך [אתה] ניכר שפחמי אתה, הוא עיבורו דיהושע כהן גדול, הלוא זה אוד מצל מאש, וז"ש פחמי אתה והושחרו פניו:

[ב] יואל ואביה, יואל הוא בן פתואל, ואביה הוא פתואל, ונרמז לשון אביה כי פתואל אבי יואל, וכל זה רמוז בילקוט שמעוני שמואל [רמז ע"ז] ובני שמואל הבכור יואל ואביה רבנן אמרי מה זה רשע אף זה רשע בגלגול העבר, רבי יהודה אמר כשנשתנה למעשים טובים זכה לרוח הקדש, דכתיב דבר ה' אשר היה אל יואל בן פתואל, ותנינא כל מקום שנזכר שמו ושם אביו [בנביאות] בידוע שהוא נביא בן נביא:

[ג] רבי יוסי ארוך הוא ניצוץ מרדכי, וז"ש במדרש רבה בראשית (פצ"ז ס"ג) בכל מקום שהיה רבי יוסי ארוך נראה היה רבי נראה (עמו), דרבי יוסי היה מניצוץ רבי, בבראשית רבה פרשת ויחי [פצ"ו ס"ה] דרבי היה דר בציפורי שבע עשרה שנה והיה קורא על עצמו ודייק ויחי יעקב וגו', שהוא היה מניצוץ יעקב אבינו עליו השלום, ואנטונינוס היה עשו:

[ד] ישי נתעבר ברבי חייא, וז"ש בקידושין פרק עשרה יוחסין [פ"א ב'] רבי חייא מההוא עובדא דתבע לאמתיה, ודאי אשתו עיבורה של אשת ישי אבי דוד, ומעשי אבות יעשו בנים, כי נתן עיניו בכוס זה והיה שותה בכוס אחר, כשכעס על אשתו ותבע לשפחתו והיא הגידה לגבירתה, והלכה לבעלה בחשאי והיה ישי סבור לבא על שפחתו, לכך היה אומר דוד נעים זמירות ישראל הן בעוון חוללתי, כי באותו ביאה נוצר דוד, ומה שמת בעטיו של נחש, מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה, אלא הביאו בעיבור דרבי חייא, כי רב זכותו לזכות ישי, כי ידוע מה רב כוחו, כי הוה מצלי אתא מטרא, וכי מטו למימר מחיה המתים רגש עלמא, ואמרי בכולהו (גוהרקי) מצית לאיסתכולי לבר מגוהרקא דרבי חייא:

[ה] יהודית היא יעל, היא חתכה ראש אויב, כי הנה גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה, להתיש כחו נתכוונה לבא עליה אבל היא לא נהנה, כי טובתם של רשעים רעה היא אצל צדיקים, עכ"ז תקנה יהודית יותר, כי לא רצתה לשכב עמו וחתכה ראשו מקודם, והיא נתנה לו חלב כדי שירדם, וכן היא עשתה לו מאכל גבינה:

[ו] יאיר הגלעדי השופט הוא רבי שילא, בברכות פרק הרואה [נ"ח א'] דהלקה להההוא דבעל גויה ונעשה דיין, והיה מניצוץ פינחס, וההוא גברא מזמרי:

[ז] יפתח הוא רבי חנינא בן תרדיון דנשרף, ואשתו על שלא מיחתה בו על שהוגה השם באותיותיו נהרגה, ובתו נתנה בקובה של זונות מוסגרת, וביפתח כתיב ואנכי פציתי פי אל ה' ולא אוכל לשוב, וזה היה הוגה השם באותיותיו, ועתה נתקנו כי על זה נשרף על קידוש השם, וגם אשתו אז היא אשתו פה, כי לא מיחה אז גם עתה לא מיחה, ובתו על כי שנהרגה שלא כדין ניצולה עתה:

[ח] ילתא אשת רב נחמן היא מעכה אם אסא, וכתיב בה דעשתה מפלצת לערוה לזנות בה, והיא גם כן היתה מתאוה לדברים אסורים, ונתקנה בזכות רב נחמן, כדאמרה אני רוצה [לאכול] בשר בחלב וצוה להביא לה כחל כדאיתא בחולין [ק"ט ב']:

[ט] רבי יהושע בן לוי הוא קהת, דרבי יהושע בן לוי לא היה לוי שהיה בן ישראל, ורצו להורות רבי יעושע בן לוי ממש בהיותו קהת:

[י] רבי יוסי דמן יוקרת, במסכת תענית [כ"ד א'] דהמית את בנו ובתו, בנו משום דאמר תאנה תאנה הוציאי פירותיך, הוא אלישע הנביא דגירה דובים בתינוקות ועתה גירה המות בבנו, וגם בתו דהמית הם תיקון אמנון ותמר בני דוד, ובאו בגלגול בני החסיד הזה לתיקונם, וכאן חילוף הדברים, כי בדוד לא עצב אחד מבניו לאמר להם מדוע עשית, והאיש הזה היה אכזרי לקנאת ה' צבאות:

[יא] יהודית בת בארי החתי ובשמת בת אילן נשי עשו הראשונות, הם הבקר לעולה דארונה היבוסי, דוק ותשכח והם תיקונן:

[יב] יינוס ויימברוס בני בלעם הם עורב וזאב, אחד היה לו ראש זאב, אחד היה מכשף עם עורב ואחד עם זאב, ועורב וזאב בכישופם המירו בם בכישופם לרומוס ולרומילוס, וערב וזאב נתקנו בפרוה שם מכשף שעשה מקום בית הפרוה בכשוף כנזכר ביומא פ"ג [ל"ה א']:

[יג] יהונתן בן גרשום הוא אותו חסיד הנזכר בילקוט שמעוני (רות רמז תר"א פסוק הזאת נעמי), מעשה בחסיד אחד שקבל עליו שלא יקבל משום אדם כלום, והיה לו בגד אחד וסדין אחד, וכל הלילה היה צועק ובוכה [ומתחנן], ולא זז ממית עצמו עד שנצרך לישב באשפה ובלו בגדים שעליו, פעם אחת נגלה עליו אליהו ז"ל בדמות ערבי ועמד כנגדו, אמר [לו] רצונך (שאשאל) [שאלוה] לך שני כספים ותהא נושא ונותן בהן ותחיה, אמר לו הן, ונטל שני כספים והלך וקנה חפצים ונשתכר בהם וכן ביום שני וכן ביום שלישי, ולא יצאת השנה עד שהעשיר, ושכח עונת חסידותו ושמוש תפלתו, אמר לו הקב"ה לאליהו חסיד אחד היה לי בעולמי ועכבתו עלי, הלך כנגדו ומצאו במלאכה גדולה, אמר לו אני הוא שנתתי לך שני (סלעים) [כספים], חפש אחריהם ותנם לי שאני מבקש שתחזירם לי, חפש אחריהם ונתנם לו, ולא (ירד) [יצא] משם עד שירד מנכסיו ונכנס אותו ממון לטמיון, וחזר על האשפה והיה יושב ובוכה, חזר עליו אליהו ז"ל אמר ליה מה ההוא [סבא] עביד, אמר (לו) ווי [ליה] לההוא גברא דאתהפוך עלוהי גלגלא ואתנחתא מנכסי, אמר לו נשבע אתה אם (אנא) מחזירנא לך אותה שני כספים שאתה משמר עונת חסידותך ושמוש תפלתך, אמר לו הן, (ונטל) [ונתן לו] שני כספים [ונשא ונתן בהם] והעשיר, הוא היה שבואל המוזכר בבבא בתרא (דף ק"י א') והוא יהונתן בן גרשון בן מנשה, וכי בן מנשה הוא והלא בן משה כו', לכן נו"ן דמנשה תלויה משה כתיב ומתוך שעשה מעשה מנשה דאתי מיהודה תלה הקלקלה במקולקל, ונעשה כומר לעכו"ם כדי שלא יצטרך לבריות (קאמר), וכיון שראה דוד שממון חביב עליו ביותר שמו ממונה על האוצרות, וכי שבואל שמו והלא יהונתן שמו, אמר רבי יונתן [מלמד] ששב לאל בכל לבו, ובמדרש ילקוט שמעוני שופטים [רמז ע"ג] כיון שמת דוד עמד שלמה והחליף כל (הסקליטין) [סנקליטין] של אביו והסירו וחזר לקלקולו הראשון, הדא הוא דכתיב ויהי כבא איש זקן יושב בבית אל, אמרין הוא היה שהחזיק עצמו לע"ז, ואותו היום חזר בתשובה ושרתה עליו רוח הקדש, הדא הוא דכתיב ויהי דבר ה' אל הנביא אשר השיבו, הנה מכל אלה ראה כי שב אז בתשובה, לכן נתגלגל עתה בחסיד הזה

בעניות, ועכ"ז היה כוונתו כבראשונה ולא היה רוצה לקבל הנאה משום אדם [כלום] כו' (כלו') כבראשונה שהשכיר עצמו לע"ז כדי שלא להצריך לבריות, ופה היה חסיד, וכבר ידעת מ"ש רבותינו ז"ל על מעשה בחסיד אחד סתם, הוא רבי יהודה בן בבא או רבי יהודה בר אלעאי, והתם בראשונה שהחמיץ שהיה עני וכשהיה עשיר היה כשר וחסיד, לכן דוד שמהו נגיד על האוצרות, וכשהסירו שלמה חזר לסורו, וכאן היה ירא שמים וכשר בהיותו עני, כי מכיר ערכו והיה מקבל יסורין מאהבה לתיקונו, ואליהו ז"ל רצה לתהות בקנקנו אם בעוד עשרו עליו ישאר חסיד כאשר היה בפעם ראשונה, העשירו ולא עמד עד שהחזירו לעניותו, וראה ברמז מה חייו, ובעניות עתה היה חסיד, לכן העשירו באחרונה ועמד בחסידותו מכל וכל, וזה תיקונו בכל מכל כל, ודעו וראו כי בתחלה היה צדיק בהיותו עשיר ופה בהיותו עני:

[יד] רבי ישמעאל כהן גדול הוא בסוד יאשיהו, וידוע חסידותו כי [כמהו לא היה] לפניו (לא היה) מלך אשר שב וגו', ובילקוט שמעוני (מלכים רמז ר"א) [שלש מאות] שנה עד שלא נולד [יאשיהו] נקרא שמו, ובן שמונה שנה מלך, [וכי נער בן שמונה שנים מהו דעתו, אלא] מאס את האלילים ושבר את המצבות [וכרת את האשרים], והיתה זכותו מבקעת לפני כסא הכבוד, ובשביל הרעה שהיו [ישראל] עושים בסתר נאסף הצדיק רוח אפינו משיח ה', וכן רבי ישמעאל כהן גדול היה מטטרון סנדקו, ובישר את אמו מלידתו כשנראה לה, בהלכה ובחזרה מטבילת מצוה אותה הלילה כמה פעמים, והיה גם הוא מהרוגי מלכות, וניטל והופשט עורו מעליו, כשם שעשו כל בשרו של יאשיהו ככברה, ובגמרא גיטין פרק הניזקין [נ"ח א'], מעשה בבנו ובתו של רבי ישמעאל שמתו בבכיה זה היה לתיקון אמנון ותמר דדוד אח ואחות כי יפת תואר היתה, וכן גם כן אמנון טוב רואי ויפה, ועתה תיקונו מה שעות אז, הגם כי היו פעם אחרת בבן ובת דרבי יוסי דמן יוקרת, והיא גם היא תמר לא היתה ראויה להסבה, גם ענוש לצדיק לא טוב, וכשם שנפרעין מן המסובב כך נפרעין מן הסבה:

## אות כ

[א] רב כהנא הוה קמזבין דיקולי, תבעתיה ההיא מטרוניתא, אמר לה איזיל איקשיט נפשאי, סליק וקנפיל מאיגרא לארעא, אתא אליהו קבליה, אמר ליה אטרחתן ארבע מאה פרסי, א"ל מי גרם (לך) [לי לאו] עניותא, יהב ליה שיפא דדינרי, והענין מטרוניתא היא כזבי, ורב כהנא ניצוץ מפינחס, וסימנך (בן) פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן, והוא עתה

לאו כהן, כי אמר אי לא נסיבנא כהנתא לא איעתרי, וזאת רצתה להכשילו תחת אשר הרגה, ואתא אליהו וקבלו בשביל השייכות כנזכר לעיל דאליהו הוא פינחס (השייכות):
[ב] כזבי היא איזבל, ותיקונה היתה אשת טורנוסרופוס דהוה אשת רבי עקיבא, וידוע כי איזבל היתה רודפת (גם) את אליהו שהוא פינחס להנקם ממנו, וזמרי הוא רבי עקיבא והוא תקונו, וכזבי תיקונה במטרוניתא, וזמרי הוא היה בן דינה קודם שנשאה שמעון, והכ"ד אלף שהמית משבט שמעון בשכם, הם הכ"ד אלף תלמידי רבי עקיבא שמתו שלא חלקו כבוד זה לזה, בזכרם עון שטים שלא הוטהרו ממנו, עד אשר יחדיו יכלו ומתו מותא תניינא:
[ג] ההוא כובס, בכתובות פרק הנושא את האשה [ק"ג ב'], יומא דאשכבתיה דרבי נפקא בת קלא [כו'], אף ההוא כובס מזומן [הוא] לחיי העולם הבא, ידוע כי רבי היה בסוד אברהם אבינו עליו השלום, והכובס הוא לבן, ובא שמו ברמז כי הכובס מלבין בגדים, והשתא כלו הפך לבן טהור הוא ונתקן וזה תיקונו:

## אות ל

[א] רבי שמעון בן לקיש דזבין (עצמו) [נפשיה] ללודאי בגיטין פרק (הנזקין) [השולח מ"ז א'], לכפר על נפשיה, כי הוא היה מרדכי, ובעבור כי הקניט להמן, והיה סבה כי נלקחה אומה שלמה להריגה, לכן לכפר על נפשיה זבין עצמו ללודאי:
[ב] רבי שמעון בן לקיש הוא שאול בן קיש, וסימן בן קיש בן לקיש, דזבין (גרמיה) [נפשיה] ללודאי, הוא [כמו שאול] דזבין גרמיה למות על ידי פלשתים לנפול בידם, וכדי להנקם עתה מהם הוא עבד הכי, וזהו פן ישמחו בנות הערלים, ורבי שמעון בן לקיש אמר ללודאי [אחוכי] קא מחייכת בי:
[ג] רבי שמעון בן לקיש הוא שאול, ובזה נבין מ"ש בגמרא דסנהדרין פרק חלק [קי"א א'], ופערה פיה לבלי חק, [אמר] ריש לקיש (אומר אפילו מי שאינו משייר אלא) [למי שמשייר אפילו] חק אחד, ורבי יוחנן השיב שרי ליה מארי לריש לקיש, ויש להקשות מה עלתה על דעתו לומר כך, אלא נ"ל דריש לקיש אמר מה שאירע לו, כי הוא שאול, ואיתא בגמרא דיומא [כ"ב ב'] שאול באחת ולא עלתה לו, ודוד בשתים ועלתה לו, נמצא דשאול היה נענש בשביל אחת דלא קיים, לכך אמר ריש לקיש אפילו (מי שאינו משייר אלא אחת) למי שמשייר חק אחד] כמו שאירע לו. [מהליקוטים]:
[ד] למך נתגלגל באלקנה, ואותיות למ"ך הוא מל"ך, וסימן מאן מלכי רבנן, וצלה אשת למך היא חנה, ומשמעות שמותן שוות, צלה שישבה בצלה של בעלה למך ששתתה [כוס

של] עקרין שלא תתעבר, וחנה ישבה בצלו של הקב"ה שהיתה נביאה, וגם מלת חנה לשון חונה ויושבת בצלו, ועדה היא נמי פנינה שמותיהן שוות, כי פנינה מלשון פנינים, ועדה לשון עדי, ר"ל [אבני] חפץ ומרגליות, וגם לשון פנינה פנה נא כלומר הסר נא, וגם עדה מלשון הסרה, ומה התם (העמדת) [יושבת] בצלו, אף כאן את חנה אהב, ומה התם שתתה כוס [של] עקרין, גם עתה הלוא אנכי טוב לך מעשרה בנים, וצללפונית אמו דשמשון היתה צלה, שהיתה כשני צללים, צלה אשת למך וחנה אשת אלקנה, ותראה כמו דצלה דהתם היא שתתה כוס עקרין כדי שלא להוליד, שכך היה מנהגם, ולכן אתרע מזלה של חנה שהיתה עקרה מתחלה והולידה והצמיחה דרך ב' גדולי עולם, ובקושי היה לתקן כוס עקרין דהתם, עד דהוסר כל חולי וכל מה דנשתייר במעהא מכוס עקרין, וזהו (וה') [כי] פקד [ה'] את חנה לשון חסרון, שהוסרה ממנה כוס העקרין ותהר ותלד: [ליקוטים]:

[ה] לבן נתגלגל באביו של אביגיל, וזה סוד שתמצא בפסוק חסר י' שניה מאביג"ל, והוא מרמז על לבן, ונרמז באביג"ל אב"י ג"ל, כמו שכתוב בלבן (אם תעבור) [ואם אתה לא תעבר אלי] את הג"ל הזה, וגם דע שעל ידי שאמר לבן לאליעזר בוא ברוך ה' למה תעמד בחוץ, זכה אליעזר שע"י יצא מכלל ארור לכלל ברוך, וזכה אליעזר בשביל לבן, ובשביל זה זכה גם לבן שנתיסד לו מזמור בשבילו, וזהו למנצח על מות לבן שהוא לבן, בשביל אותו הזכות שהוציא אליעזר מכלל ארור לכלל ברוך:

## אות מ

[א] מחלה נעה [חגלה] מלכה (חגלה) ותרצה בנות צלפחד, במדרש (צדקניות) [חכמניות] דרשניות (חכמניות) [צדקניות] היו, כ"כ גם בילקוט שמעוני יהושע [רמז כ"ז], חכמניות היו שלפי שעה דברו, [מלמד שאותו היום] היה משה יושב ודורש בפרשת יבמין, אמרו לו אם כבן אנו נירש כבן, ואם לאו תתיבם אמנו כו', והענין הואיל ודרשו כן לומר תתייבם אמנו, זכו ונתעברו גם כן אנשים חסידים וחכמים, מאותו צדיק וחסיד דבא דרך סדין על יבמתו וילדו ממנו חמשה בנים, וגם להם נעשה נס כי הולידו אף על פי שנשאו אחר ארבעים שנה, כי הנישאת אחר ארבעים שנה אינה יולדת:

[ב] מתתיהו בסוד יהודה בן יעקב, יהונתן בנו מסוד יהונתן בן שאול, שמעון בנו מסוד שמעון בן יעקב אבינו:

[ג] מעשה דחולדה ובור בתענית [כ' א'] כידוע, והענין ודאי כי יש דברים בגו, ולא על חנם נתייחדו חולדה ובור, בור רמז למרים, להיות הבור ההוא עובר שם היא בארה של

מרים, כדאיתא בהלכות שבת בכל מוצאי שבת בארה של מרים עובר על כל הבארות וכו', וההי' רוחני עוברת, וחולדה היא רמז אל חלדה הנביאה, דנחה עליו לפי שעה רוח מחלדה הנביאה, וההוא דנתן ברית לאותה נערה הוא גלגול יהורם, דלקח שני ילדים מאשת הנביא לו לעבדים, דכתיב והנשה בא לקחת וגו', ונלקחו ממנו שני ילדיו:

[ד] מנשה הכניס צרה בבית המקדש, הוא עבר בים צרה כי ניצול מהבנין, וניצול (מעל) [מן] האש באמרו כל אפיין שווין, וברוח השיבו למלכות כדאמר משיב הרוח, ומשה אז בהיותו שם הצילו שנקרא רוח, כדכתיב עשה מלאכיו רוחות, ואלמלא כי נחלק מיכה בשני ניצוצות מנשה ורבשקה בניו של חזקיה, היה כ"כ קשה ולא היה העולם יכול לעמוד, שהרשעים מאבדין [את] העולם, לפיכך כשראה חזקיה כן הפילם מעל כתפו, ורבשקה מת כנזכר במסכת ברכות פרק קמא, אז שבנא מת באותו פרק שנולד מנשה ורבשקה ונחלק לשני ניצוצות, על פי המובן משמע דמיכה היה בשבנא:

[ה] [רבי] מתיא בן חרש, בילקוט שמעוני (פרשת ויחי רמז קס"א), שנעץ מסמר בעיניו שלא להביט בפניה דההיא זונה, והענין כי רבי מתיא היה פלטיאל בן ליש שלקח מיכל בת שאול, והאמת כי נעץ אז חרב בינו לבינה, על כל זאת לא היה [לו] לעכבה ולקבלה, כי היה לו למימר לשאול אין אני רוצה לשאת אותה, כי במקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב, ואני פי מלך שמור וגו', ועליו נאמר (את) נשי עמי תגרשון מבית תענגיה ואף על פי שלא נגע בה אז, מכל מקום היה נהנה ממראית עין, והעין שזן במה שאינו שלו רצה עתה לתקן, וציער עצמו ועור את עיניו, ולעון ההוא נמסר לשטן להסיתו באשה כבראשונה, ועוד כי מצינו פסוק אחד אומר פלטי ופסוק אחד פלטיאל, ומלת אל שניתוסף בשמו לומר שפלטו אל מן העבירה כמ"ש רבותינו ז"ל, אלמלא לא סייעו הקב"ה גם אז היה נופל, ועתה התאזר כנגד יצרו ולא רצה להביט בפניה, וגם אמרו רבותינו ז"ל שלשה [הם] שפלטו מן העבירה ושתף הקב"ה שמו בשמן, ואלו הן יוסף יעל פלטי כו', אל מעיד [עליו] שלא נגע במיכל, ועם כל זה הקב"ה מדקדק עם חסידיו ואירע לו ההוא מעשה, ושניהם רבי מתיא ופלטי בסוד ניצוץ יוסף הצדיק:

[ו] מרדכי בא בעיבור של אותו האיש, שנעשה לו נס (ונעשו) [ונפתחו] לו (ב') דדין [כשני] דדי אשה והניק את בנו, כנזכר אצל רבינו הקדוש, ולכן על שביטל מרדכי מדברי תורה בהיותו גדול, לכן אביי דרש לגריעותא, שם היה משנה למלך פה נעשה עני ששכר מינקות לא היה לו, ורב יוסף דרש למעליתא, כי נעשה לו נס לחזות לו ולהראות לו מי הוא:

[ז] ורע"ק דרש בציבורא ויהי אמן את הדסה [וגו' לקחה מרדכי] (ותהי) לו לבת, כי הניק מרדכי לאסתר, וגחיך ציבורא [לקליה, אמר להון] ולא מתניתא היא, [רבי שמעון בן אלעזר אומר] חלב הזכר טהור, והיה בסוד דדין דאדם הראשון, כי צריך לידע כי כל הגלגולים אנה היו ובאיזה איפה היו באדם הראשון בעינים באודנין כו', והקב"ה מדקדק עם הצדיקים, והואיל והיה בראשו של אדם ולא נזהר, ולכן הוצרך להניק מה שאינו מביט לעוית המון עם, דהם ברגלין ובירכין דאדם הראשון, שאין הקב"ה מדקדק כל כך. שאול היה [באיפה] של אדם הראשון [בראש] דכתיב ביה ראש שבטי ישראל, לכן חטאו הקל היה חמור:

[ח] ממרא הוא אבא אומנא בתענית פרק סדר תעניות [אלו כ"א ב'], וממר"א בגימטריא רפ"א, וכל תיקונו של ממרא הוא אבא אומנא, רופא היה ועיין חסידותו שם, (נ"ל שמעון מאחר דממרא נתן עצה לאברהם שימול את עצמו, ואל יחשש לסכנה כדעת החברים של אברהם, לכך היה רופא מומחה):

[ט] מתושלח הוא רבינו הקדוש, כי זה היה שונה ת"ר סדרי משנה, ורבי כתב ששה סדרי משנה וכל סדר כלול מאה:

[י] מהר"ר חיים ויט"ל זלה"ה כתב הטעם שלקח יהושע את רחב הזונה, זה הוא להיותו גלגול יוסף, ומה שלא לקח אשת אדוניו, לקח עתה בהיות שבאתה בגלגול רחב, ובהיותו מבחינת ירח לכן היה ביריחו:

[יא] מנשה אמרו בגיטין פרק הניזקין [נ"ח א'] מעשה באדם [אחד], שנתן עיניו באשת רבו ושוליא דנגרי הוה כו', ההוא שנתן עיניו באשת רבו היה מנשה שהיה במקדש ראשון, ומעשה זה היה במקדש שני, ובעל שגירש אשתו הוא אמון, שבא על אמו שהיא אשת מנשה, והאשה שנתגרשה היא אמו של אמון משלמת בת חרוץ אשת מנשה:

[יב] מארי קבין בתקונים (תקונא שתין ותשע) אמר רבי שמעון לחבריא שמענא דעובדא הוה בחד בר נש [מאינון] בעלי קבין, דהוה אזיל באורחא אערע במארי קבין כו' עיין שם, ההוא מארי קבין היה שלמה המלך עליו השלום, והוא היה נגוע בנגעי בני אדם לפעמים, ונראה להחסידים ההם להראות להם חכמתו, כי בחכמה דבר הבל הבלים, וכדי להראות להם כי יש מי שאומרים כי רצו לגנוז ספר קהלת על כי ראו דברים תמוהים, והוא רצה לרמוז להם כי לא דבר רק הוא, ואם רק הוא מכם [ירושלמי שבת פ"א ה"ד]:

[יג] מר עוקבא הוה עניא בשיבבותיה בכתובות פרק מציאת האשה [ס"ז ב'], דהוה רגיל כל יומא (דהוה סדר) [דשדי] ליה ארבעה זוזי בצינורא דדשא כו', והענין מר עוקבא הוא מניצוץ יהודה, ואשתו מתמר, ובתמר כתיב הוא מוצת, ולכן לא היה אור מדלקת

בה, ועתה גם היא ברחה שלא להלבין פני עני, והבן טעמא דאמרי כגמרא ומאי כולי [האי], דאמר מר נוח לו [לאדם שימסור עצמו לתוך כבשן האש כו'], ודוק מ"ש מניצוץ ולא מגלגול:

## אות נ

[א] נמרוד סנחרב, אמרפל נבוכדנצר, גדעון, מנשה, יהושע אפרים בן יוסף:
[ב] נחום איש גם זו עיבור של לוט, דוק ותשכח בתענית פרק סדר תעניות [אלו כ"א א'] את המעשי', דנעשה לו גם בענין עפר, כמו שנעשה גם לאברהם כשהציל [את] לוט, שהיה נותן בעפר חרבו, ונקטע ידיו ורגליו על שלא ריחם כהוגן לעני, ועל היותו אז בסדם יד עני ואביון לא החזיקו, ובסדם ניצול מהפכת סדם, ותכף שיצא נהפכה העיר, וגם פה תכף שיצא מהבית נחרב הבית, וזה אומרו שמובטח [לכם] כל זמן שאני בבית אין הבית נופל, כמו שאמר המלאך שם כי לא אוכל לעשות דבר עד באך שמה:
[ג] נבוכדנצר נתבאר [במדרש רבה] ויקרא (פ"ג ס"ה), מעשה בשור אחד שהיו מושכין אותו לקרבן ולא נמשך, בא עני ובידו אגודה אחת של טרודקסמא (פירוש מין קטניות) והושיט לו, ואכלה (וגעה) [וגעש] השור והוציא מחט ונמשך לקרבן, נראה לבעל השור בחלומו קרבנו של עני קדמך, פשוטו ידוע גם סוד הקרבנות לתקן נפש החוטאת אדם כי יקריב מכם קרבן, כי הקרבנות מתקנים הנשמות שחטאו, וזה סוד הטריפות הנמצאות בבהמות היו בודקים הסרכות והאונות, כי אם ימצא טרפה אל מזבח ה' לא יעלה כי צריך מירוק אחר, ואלמלא לא עטש והוציא את המחט היו מוצאים אותו טרפה, וזה דאמר אותו העני קדמך שאלולי הוא לא היתה נקרבת, וסוד המעשה כי איך בתחלה השור הזה לא היה נמשך, ועל שאכל אגודה של קטניות נמשך, והוא כי אמרו רבותינו ז"ל כי נבוכדנצר היה בנו של שלמה ממלכת שבא, וגם לדעת רבותינו ז"ל שגיירה, והקב"ה קרא לו עבדו, וגם כי ידוע כי פעם אחרת בחיים חיותו אכל עשבא כתורין [לך] יטעמון, והוא החריב בית קדשינו, ומעשה שהיה בשור הזה בבית שני היה, ובבואו עתה תיקונו בשור הזה להקרב, לגודל פשעיו ולדעתו הכוזבות הנפסדות המלוכלכת שעדיין נשאר בו, שאמר אעלה על במתי עב, היה מכיר ערכו, וגם בהיותו פה לא היה נמשך והיה צריך תיקון עוד, והמחט הזה הם דעותיו הנפסדות והכוזבת ולכן לא היה יכול להתקן, אבל זאת עמדה לו מצות הצדקה, הגם שלא לשמה עשאה בעצת דניאל וחטאך בצדקה פרק, וכבר התנצלו רבותינו ז"ל לדניאל באומרם כי רבים נודדים ללחם היו, ולא היה להם לשום יד לפה, שבכל יום היו מתים ברעב בראש כל חוצות, על כן

נתן עצה לנבוכדנצר על הצדקה, ואמרו כי שם היה עני שאלולי פרנסה ההיא היה מת, והוא העני האמור בהושיט לו קטניות, והכיר בחכמתו ערך השור כי אם לא יעטוש יהיה טריפה, מה שלא הכיר בעל השור, ורצה להטיב למי שהטיב לו בהחייה אותו בפרנסה ההיא, והאכיל למי שהאכילו כדי לתקנו מדעתיו הכוזבת, ובבוא אל פיו זאת הצדקה חזר וניעור והרהר תשובה, ואז תכף עטש ונמשך לקרבן כמוסר עצמו על קדוש השם להשחט ברצונו להתקן. שבעים טריפות כנגד שבעים שרים, כי כל אחד יש לו טריפות אחד והבן:

[ד] נירון נתקן ברבי מאיר, ואמרו חכמינו ז"ל רבי מאיר מבני בניו של נירון, ונירון גלגול שמלה ממשרקה, כי כל שומע שורק מפיו מאכזריותו והוא תקונו:

[ה] נעמי מסוד לאה, ורות מסוד רחל, וזה שאמר הכתוב ורות דבקה בה, שרחל מסרה סימנים ללאה, וזה שאמרה רות ושם אקבר, כלומר לא כבראשונה שלאה נקברה במערת המכפלה, ורחל נקברה בדרך אפרת, ועובד שילדה אותו רות היה יהודה בן לאה, לזה אמר הכתוב ילד בן לנעמי בן ממש:

## אות ס

[א] בניו של סנחריב אדרמלך ושראצר על שהרגו אביהם, הם באו בגלגול שמעיה ואבטליון, וכן אמרו רבותינו ז"ל שמעיה ואבטליון [מבני] בניו של סנחרב, נמרוד ונבוזראדן הרהרו תשובה בלבייהו במעשה דדם זכריה:

## אות ע

[א] עבדון בן הלל הפרעתוני נקבר בפרעתון, והוא מאפרים מהשופטים, ובא לפרוע חוב אביו, והוא מגלגול דאותו שטעה בקץ הנקרא גוון שותלח בנו זבד בנו, והרגום (בני) [אשני] גת מאתים אלף, דטעו בקץ והוליך אותם חוץ למצרים מאתים אלף משבטו של אפרים ומתו שם ילקוט שמעוני (בשלח רמז רכ"ז), והם מתים שהחיה יחזקאל בבקעת דורא, ואמר שם שאחד היה והיה שמו גוון מבני בניו של אפרים, ואמר נגלה (אלי) [עלי] הקב"ה להוציא אתכם מארץ מצרים, והוא נתגלגל אח"כ בבן כוזיבא, ועל כי לא השלים תקונו נקרא בשם כוזיבא, וכדאיתא במדרש רבה איכה [פ"ב פסוק בלע] כי הרבה מחכמי הדור ההוא סברו שהוא משיח, ועיין שם כל הנאמר עליו ונהרג גם הוא שם, ותיקונו יהיה משיח בן אפרים, וגם שם יהרג כי אז נתקן, וזה רמזו בסנהדרין פרק חלק (דף צ"ח א') אין בן דוד בא עד שיתבקש דג לחולה ולא ימצא, דג זה משיח בן יוסף

דכתיב וידגו לרב, לחולה הם ישראל שיהיו שבוים בצרה ולא ימצא, ואז יגלה בן דוד במהרה בימינו:

[ב] עזא ויכהו שם האלקים על השל, ובאבנר כתיב לדבר אתו בשלי ויכהו שם (אל) החמש, היינו כי נתוסף כאן רוחו של עזא על אבנר, כי הדין בכתף ישאו, ועל כן לא האריך ימים ונהרג:

[ג] עכן הוא חיאל [בית] האלי, שנטמן לתת האש לנביאי הבעל ובא נחש והכישו שם, כי עכן הוא לשון עכנא דהכישו, וממנו משפטו ושאתו יצא, וגם כי חיאל הוא חזר לבנותו, ועבר על חרמו בבכרו ייסדנה ובצעירו יציב דלתיה:

[ד] עידית אשתו של לוט אין לה גלגול, דכתיב עד היום הזה, ובמשנה ג"כ הרואה אשתו של לוט (מאי) מברך כו', כי נשמתה היא דוממת, וכל מה שמלחכים ממנו הבהמות חוזרה לקדמותה הראשון, ותיקונה הוא על כל קרבנך תקריב מלח, וכן על השלחן שהוא מזבח צריך מל"ח מח"ל לח"ם:

[ה] עשהאל זה עובד בגלגול, וזה שחגר חרב [כישמעאלי] ואמר [כל] מי שאינו שומע הלכה זו [ידקר בחרב], (כי) כך מקובלני מבית דינו של שמואל הרמתי, עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית, ונוגע בדבר היה, אלא ששמואל הרמתי קיים ואם כן לא היה נוגע בדבר הזה:

[ו] עתניאל בן קנז הוא נחשון בן עמינדב, ועל שקידש שם שמים שירד בנחשול של ים, כך ירד עתניאל עתה בפלפולו של ים התורה, והחזיר שלש מאות הלכות שנשתכחו בימי אבלו של משה רבינו עליו השלום, נחשו"ן אותיות חנני"ו ש', וגם קח ממלת עתניאל אותיות א"ל, הרי חננו אל ש', ונשאר אותיות תנ"י גימטריא עם הכולל הלכות, הרי חננ"ו אל ש' הלכות, נשאר אות ע' של עתניאל, כלומר החזירם בעין שכל, וכן אמרו במדרש ילדוט ותצנח מעל החמור, מה חמור זה כיון שאין תבן באבוסו צועק, (כך) [אף] אשה שאין לה תבואה [בתוך] ביתה צועקת, ארץ הנגב [נתתני אדם] שמנוגב מכל טובה, [ונתתה לי גלת מים אדם] שאין (לו) [בו] אלא דברי תורה, ונאמר עליו כי לכד קרית ספר, ובמדרש כי כלב שאל שלא כהוגן גם הוא, ואליבא דהגמרא לא מצי כלב, כי ידוע אם היה איש חכם כזה ודאי מיוחס היה, ונתן לו כלב עכסה בתו, כי קרית ספר ר"ל הש' הלכות שנשתכחו מהספר, והיתה יפת תואר כי כל הרואה אותה כועס על אשתו, ותצנח מעל החמור מעל חומרה:

[ז] ועכסה היא גלגול צפרה אשת משה, דכתיב וירכבם על החמר, ונקראת עכסה שהיא עכס ארס הנחש, שרצה הנחש לבלוע בנה ובעלה, כבולעה כך פולטה, ותקח צפרה

צר, ותסיתהו לשאול מאת אביה [וגו'] גלת עליות ואת גלת תחתיות, כי הואיל וצפרה דמשה רבינו עליו השלום בעלה הראשון פירש הימנה מרוב קדושתו ורוחניותו, ועתה היתה מתרעמת בתשובה הואיל ובעלה תלמיד חכם ג"כ, היתה מתיראה פן יקרה לה כבראשונה, ולא יזדווג עמה גם עתניאל הואיל שהוא בן תורה, וזהו ארץ הנגב נתתני, כלומר ממית עצמו על דברי תורה ואינו מיטפל בעסק ביתו, וכמעשה דעירובין פרק עושין פסין [כ"ב א'], דר' אחא בר מתנה [הוה] קאזיל לבי רב, אמרה ליה דביתהו ינוקי [דידך] מאי אעביד להו, אמר לה (איכא) [מי שלימו] קורמי באגמא, והיתה מתפללת לאביה שבשמים כי לא יפרוש ממנה כמו שעשה בעלה הראשון, וזה ותסיתהו לשאול צד עברות שבה, שרוצה אשה בקב ותפלות (מט') [מעשרה] קבין ופרישות, וזה ונתתה לי גלת [מים ויתן לה את גלת] עליות ואת גלת תחתיות, כי גם עתה מעניני העולם הזה לא יניח ידו ויתן חלק לזה ולזה, כי היתה מתרעמת כי נתן לה בעל שכולו רוחני ולא היה נפנה לעניני העולם הזה, והיא רצתה כן נותן לה ברכה זה וזה:

[ח] הערבים של אליהו דכתיב ואת הערבים צויתי לכלכלך, הם אנשי שבט שמעון אותם שפגעו בפינחס כשהרג זמרי וכזבי, ואמרו רבותינו ז"ל בספר הזהר דפרחא נשמתיה ונכנס בו נשמת של נדב ואביהוא, ועתה האנשים ההם נתקנו להביא מחיה אליו, ואמרו חכמינו ז"ל משלחן אחאב היו מביאים, ומהם אמרו משלחן יהושפט מלך יהודה היו מביאים:

[ט] ענר אשכול וממרא נזכר בתקונים, ואשכול הוא כלב, ובו נתתקן כי כלב נתאמץ ליטול האשכול כמדרז"ל, כי המרגלים לא רצו ליטול האשכול, ושלף כלב החרב כנגדם כדי שיכרתו אותו, וזה כי נתאמץ כחו בהיותו על מקום אשכול, שהיה בשדהו של אשכול בעל ברית אברהם ושם היה קבור, ולכן נתייראו מאתו כי זכות היה לו שניצל מהם, אשר הוא בא ממנו ונתלבש בו להרבות חילו וכחו:

## אות פ

[א] פרו דגדעון, דצוה לו הקב"ה קח [את] פר השור אשר לאביך, אם נאמר פר למה נאמר שור, וגם קשה למה בה' הידיעה, וגם אמרו רבותינו ז"ל שמונה עבירות עשה באות פר וכולם הוראת שעה היתה במצות הקב"ה ומאי טעם יש בדבר, והענין כך דגדעון אתא (הוא) ממנשה הבכור דיוסף דנולד מאסנת בת שכם בן חמור, ונתגלגל שכם בן חמור בשור זה לתיקונו, ועתה בא גדעון דהוה מבני יוסף ותיקון עוית דהוה בהם בהיותם באים

מאסנת, וזה שהיה מתמיה הנה אלפ"י הדל במנשה מלשון שגר אלפי"ך, והאיך נתחלף חמור בשור כי השור כשר לזבח, ואנכי הצעיר בבית אבי ומוטל עלי לתקן כל משפחתי:
[ב] פרו דחוני המעגל הוא גלגול אחאב, וכמו שאמר חוני המעגל אף על פי כן הביאו לי פר הודאה, הביאו לו [פר הודאה] סמך [שתי] ידיו עליו כנזכר בתענית פרק סדר תעניות [אלו כ"ג א'], והענין מה שאמר (פרו ידוע) [פר הודאה] הוא רמז על אחאב שנתגלגל בפר הזה מחוני המעגל הוא אליהו, ואחאב היה מקלקל בחטאו ופגם הרבה, ואפילו הכי נמצא בו דבר טוב, כמו שאמר הכתוב (יען) [הראית] כי נכנע אחאב, ופעם אחרת היה אחאב רודף לאליהו, לכן אמר חוני שהוא אליהו הביאו לי בעל כרחו, כי לא נמשך מקדם אחר אליהו ואני אתקנהו, ומאי זכות היה לו אז מפני שהיה נכנע, לכן אמר פר הודאה ר"ל שהודה פעם אחרת בהיותו אחאב ועתה אתקנהו בפר הזה:
[ג] פרים דאליהו [טז] דתן ואבירם, ושלשתן גדעון חוני המעגל אליהו הם ניצוץ אחד, וגם שלשתן תקנו בפרים, גדעון תיקון בפר ושכם, אליהו הקריב פרים ותיקון דתן ואבירם, חוני המעגל תיקון אחאב:
[ד] פלימו היה מניצוץ נבל, במסכת קידושין פרק עשרה יוחסין [פ"א א'] פלימו הוה רגיל למימר כל יומא גירא בעיניה דשטן, יומא חד מעלי יומא דכיפורי הוה אידמי ליה כעניא, אתא קרא אבבא, אפיקו ליה ריפתא, אמר ליה יומא כי האידנא כולי עלמא [גואי ואנא אבראי, עייליה וקריבו ליה ריפתא, אמר ליה יומא כי האידנא כולי עלמא] אתכא ואנא לחודאי, אתיוהו אותבוהו [אתכא], הוה יתיב מלא נפשיה שיחנא וכיבי [עליה והוה] קעביד מילי דמאיס, א"ל תיב שפיר (שלא תמאסנו), אמר ליה הבו לי כסא, יהבו ליה כסא (דחמרא), [אכמר] שדא ביה [כיחו] נחרו ביה (פירוש הוריק רוק בתוך הכוס גער ביה) [שקא] ומית, שמעו [דהוו] קאמרי פלימו קטל גברא [פלימו קטל גברא], ערק (פירוש עשה עצמו כאלו מת וערק פלימו מיראת המלכות) [וטשא נפשיה בבית הכסא], אזיל בתריה [נפל קמיה], כד חזייה דהוה מצטער גלי [ליה] נפשיה, אמר ליה מאי טעמא אמרת הכי, (א"ל) ואלא היכי אימא, אמר ליה לימא [מר] רחמנא נגער ביה בשטן, והענין כבר ידענו כי לב"ן הוא נב"ל, ושניהם צרי עין כנודע, ועתה נתקנו ובאו בחסיד פלימו, ובא השטן להכשילו לראות היאחז צדיק דרכו עתה כראשונות בצרות עין, והראה עצמו כעני ועבד מה דעבד לראות אם יגרשנו כאשר עשה בהיותו בסוד נבל, כי לא רצה לתת לדוד מאומה, והוה רגיל למימר גירא בעיניה דשטן כי היה מכיר ערכו, והיה אומר אל יסיתני השטן עוד, והכיר עצמו בחוזק הנדיבות כי אם דחה דחוני לא תדחה לי עוד, והנה כלו הפך לבן טהור, וג"כ אמרו כי גם הוא מת באותו זמן בעשרת ימי תשובה, כמ"ש

חכמינו ז"ל כי נתלו לו עשרת ימי תשובה, וכל זה לתיקונו וכנגד הצער שציער ליעקב ברדפו אחריו על כן בא השטן עתה לצערו, ורמז בדבריו כולי האי לא צערתיך, כמעט הגיע למות נפשו מפחד מאימת מלכות, שנפחד שהרג נפש בביתו וברח עד שנגלה אליו, וטעמו וראו כמה מתוקים מדבש, כי לב"ן ונב"ל עולים קס"ד, ושני כוללים גימטריא קס"ו, כמספר פלימו העולה גם כן קס"ו:

[ה] פרות דפלשתים שלמית בת דברי ובתה, ושתיהן זונות היו כי דתן בא על אחת מהם ואבירם על אחת מהם, ובפרות אלו נתקנו אם ובת, וזהו וישרנה הפרות דפלשתים הן היו:

[ו] פילגש בגבעה, איתא בשבת פרק קמא [י"ג א'], מעשה בתלמיד אחד שמת בחצי ימיו, והיתה אשתו נוטלת תפיליו כו', הנה תלמיד אחד גימטריא פלגש בגבעה עם שני תיבות, והיא מתה אז בעבורו והיא נוטלת תפיליו עתה, כמו שהוא נוטל אז אבריה והיה הולך בכל גבול ישראל:

[ז] פוטי פרע [נתגלגלה] במטרוניתא דתבעה לאבא אבוה דשמואל, דראתה גם היא באצטגנינות שלה דמביאתו יבא זרע בעולם גברא רבה, ואבא שאל לה מה ראתה כי תבעתיה, והשיבה לו גם היא יודעת לישני דצפורי ושמעה כזאת, והוא אמר לדביתהו ונתעברה משמואל באותו הלילה:

[ח] רבי פנחס בן יאיר רבן יוחנן בן זכאי רבינו הקדוש מניצוץ אחד, אהרן עלי עזרא הלל מניצוץ אחד, תאומות של הבל בתיה בת פרעה צפרה לאה רחל אסתר המלכה מניצוץ אחד, הבל שת שם בן (נחמיהו) [נח] משה רבינו עליו השלום [אחיה] השילוני רבי שמעון בן יוחאי זכריה הנביא הכהן מניצוץ אחד, יוסף בן יעקב יהושע בן נון יהושע בן שאול יהונתן בן שאול ירבעם בן נבט יונה בן אמתי מניצוץ אחד, ולבסוף הוא משיח בן יוסף כדאיתא בילקוט שמעוני מלכים [רמז ר"ח], ובתוספות בבא מציעא אותו התינוק בן צרפית משיח בן יוסף היה, תמר מלכת שבא רחב הזונה ניצוץ אחד, חוה שרה רבקה רחל לאה ניצוץ אחד:

[ט] רבי פרידא דסנהדרין פרק חלק [ק"ד א'], דמצא ראשו של יהויקים והכניסה בחדרו ואשתו שרפה, רבי פרידא הוא תיקן יהויקים ולכן חס עליו, ואשתו מניצוץ עתליהו השונאה זרע המלוכה, לקיים מה שכתיב עליה זאת ועוד אחרת, הגם כי אמרנו כי רבי חוצפית הוא גלגולו:

[י] פילגש בגבעה, בגיטין פרק קמא [ו' ב'], רב אביתר דאסכים מריה על ידיה, [דכתיב ותזנה עליו פילגשו, רבי אביתר אמר [זבוב מצא לה, רבי יונתן אמר נימא מצא לה

ואשכחיה רבי אביתר לאליהו, א"ל מאי קא עביד הקב"ה, א"ל עסיק בפילגש בגבעה, ומאי קאמר, [אמר ליה] אביתר בני כך הוא אומר יונתן בני כך הוא אומר, א"ל חס ושלום ומי איכא ספיקא קמי שמיא, א"ל (לאו אלא) אלו ואלו דברי אלקים חיים [הן], זבוב מצא ולא הקפיד נימא מצא והקפיד, אמר רב יהודה זבוב בקערה ונימא באותו מקום, זבוב מאיסותא ונימא סכנתא, איכא דאמרי אידי ואידי בקערה זבוב אונסא ונימא פשיעותא, והענין רבי אביתר ורבי יונתן הנזכרים לעיל הם בסוד אביו של פילגש בגבעה, והם הם תיקונו אשר באו הכין לגלות פשיעותא, עוד בגיטין [שם] אמר רב חסדא לעולם אל יטיל אדם אימה יתירה בתוך ביתו, שהרי פילגש בגבעה הטיל עליה בעלה אימה יתירה כו', עוד אמרו לעולם אל יטיל [אדם] אימה יתירה בתוך ביתו כו' והאכילוהו דבר גדול (אבר מן החי), ומנו רבי חנינא בן גמליאל, והענין רבי חנינא בן גמליאל הוא תיקן איש הפילגש בגבעה עתה ניצול, כי הגמרא בעי האכילוהו ס"ד השתא בהמתן של צדיקים כו', אלא בקשו להאכילו, כי בקשו הואיל ובא לתקן על מעשיו הראשונות, דהטיל אז אימה יתירה ועתה נכשל פעם אחרת בדבר, אלא ודאי הכיר בדבר ונזהר שלא לאכול, ואמרו שנאבד מהם מאשתו או ממשרתיו אבר [מן] השחוטה ומפני אימתו נתנו אבר מן החי שלא יבין:

[יא] פרתו של רבי אלעזר בן עזריה שהיתה יוצאת ברצועה שבין קרניה כו', היא תיקון אשת קרח, והיא נתנה עצה לטליתו של תכלת לבעלה ולעדתו לערער, ורצועה שבין קרניה רמז לארבע כנפות הטלית שנקראים קרנות:

## אות צ

[א] צללפונית אמו דשמשון היא אשת און בן פלת, והצילה בעלה לפיכך ראתה המלאך יען הצילה, והוא מנוח ואון הנ"ל:

[ב] הצרפית בסוד שרה, לכן שרתה השכינה בקמח, דכל זמן שהיתה שרה בעולם היה ברכה מצויה בעיסה, ובנה [יונה] מניצוץ יצחק, מסוד סטרא דנוקבא, וכן בנה של צרפית זה היה יונה בן אמתי מסוד סטרא דנוקבא שהיה בת, וידוע כי יצחק נסתכן בעקדה כי כן דרך כל הבאים מסטרא דנוקבא, לכן נסתכן גם כן יונה במעי הדגה:

[ג] צדקיה, איתא בפרקי ר"א דצדקיה נשבע לנבוכדנצר ואתשיל על נדרו ועורו עיניו, תקונו כלבא שבוע דנדר שלא יהנה רבי עקיבא מנכסיו ואתשיל על נדרו, ואז צדקיה בעבורו ישבו לארץ ידמו זקני בת ציון כי נבוכדנצר פרע להם, ועתה נהנה רבי עקיבא ותלמידיו בעבורו להנות מעשרו ומתיר השבועה כמו שהיה בראשונה להפסד ולגרעון:

[ד] צפנת בת פניאל, בגיטין פרק הניזקין [נ"ח א'], אמר רבי שמעון בן לקיש מעשה באשה אחת וצפנת בת פניאל שמה, צפנת שהכל צופין ביופיה, בת פניאל בתו של כהן גדול ששימש לפני ולפנים, שנתעלל בה שבאי כל הלילה למחר הלבישה שבעה חלוקים כו', והענין כי היתה תקון מעכה בת תלמי מלך גשור יפת תואר, וגם היתה מניצוץ צפנית אמו דאבנר, והיא היתה בעלת אוב דאסקיה לשמואל, ונרמז כי היא תקונה בצפנת וצפנית כולם לשון אחד, והאדם מכוער היה אבשלום בנה, והשבאי היה תלמי מלך גשור, וההתלבשות משבעה חלוקים והתפשטות כי כן אמרו רבותינו ז"ל כי בנות כותים בשעת מלחמה מתקשטות להזנות לאחרים, ועל כן נצטערה לתקון כל הנזכר לעיל:

[ה] צלפחד, ביבמות פרק האשה רבה [צ' ב'], ומעשה באחד שרכב על סוס בשבת בימי יונים, והביאוהו לבית דין וסקלוהו לא מפני (הדין כך) [שראוי לכך] וכו', הוא גלגול צלפחד, ותקונו בחסיד [דעלה לו] צלף חד:

## אות ק

[א] קטיעה בר שלום ע"ז פרק קמא [י' ב'], תקון אבימלך מלך גרר:

[ב] קמחית היא אלישבע בת עמינדב אשת אהרן, כל קמחייא קמח וקמח דקמחית סלת, ראתה שבע בנים כהנים גדולים, דניתזא צינורא של מלך הערביים על האחד ושמש אחיו אחריו, וגם אלישבע ראתה שבע שמחות ויקרא רבה (פרשה כ' סימן י"א) מעשה דקמחית:

[ג] קוסטנירו דרבי חנינא בן תרדיון דמזומן לחיי העולם הבא יש קונה עולמו בשעה אחת, הוא היה עיבור מקוסטינור דמשה רבינו עליו השלום, דאמרו רבותינו ז"ל במדרש ילקוט [שמעוני שמות רמז קס"ז], ויצלני מחרב פרעה [אמר משה] לי הציל אבל לקסטינר לא הציל מהחרב, ופה הרגיש בדבר ועשה חסד למהר המיתה לחסיד ההוא:

[ד] [ליקוטים] קין והבל, קין הוא שורש הקליפות, והבל הוא שורש הדין, והנה יש אף וחמה, אף במקום הדין שורש הבל, וחמה הוא במקום הדין שרשו של קין, ומאחר שהרג קין להבל ואמר לית דין ולית דיין, וכנגדו עמד משה שהוא הבל והרג את חמה שהוא קין, וכרת את הקליפות ממקום הקודש:

## אות ר

[א] רבינו הקדוש נתבאר בתוספות פרק קמא דע"ז [י' ב' ד"ה אמר], הובא בשם המדרש חלב מטמא חלב מטהר, כשנולד רבי גזרו שלא למול, (ומלו את רבי) [ואביו ואמו

מלוהו], שלח (המלך בשביל רבן (גמליאל) [שמעון] אביו ואמו) [קיסר והביאו לרבי ואמו לפניו], והחליפתו אמו (של רבי את רבי) באנטונינוס והניקתו [עד] שהביאתו לפני (המלך) [קיסר] ומצאוהו ערל ופטרום לשלום, ופירושו כי אמו של רבי היתה אוהבת ביותר אשת הקיסר אמה של אנטונינוס, והיא אשת קיסר הניקה את רבי, ובשבת פרק במה (אשה) [בהמה נ"ג ב'], מעשה באחד שמתה אשתו והניחה בן לינק, ולא היה לו (ליתן) שכר מניקה [ליתן], ונעשה [לו] נס ונפתחו לו (ב') דדין כשני דדי אשה והניק את בנו, והנה אשת המלך בזכות שהניקה את רבי, נתגלגלה באיש הזה (ונתגלגלה) לזכותה לעולם הבא בההוא מעשה דנפתחו לו דדין [כשני] דדי אשה, ולכן נעשה לו נס בדדין ובחלב, ורב יוסף דרש למעליותא דנעשה לו נס, ואביי דרש לגריעותא (דהיותה ענייה) [דהיותו עני] חילוף דהיתה בהיכלו של מלך:

## אות ש

[א] שמגר בן ענת דהכה שש מאות איש של פלשתים במלמד הבקר, הוא רב שמואל בר שילת דהוה מקרי דרדקי, והוא מעורר חניתו, ורב שמואל היה זהיר לעשות מלאכתו כתיקונו, כדאיתא בבבא בתרא פרק לא יחפור [כ"א א'] אספי ליה כתורא, וזה מלת מלמד הבקר לשון מלמד, שהיה מלמד אותם ומכה התלמידים כדי שילמדו, ואותן שש מאות רמז אל שית סדרי משנה, כי כל סדר כלול ממאה:

[ב] רבי שמואל רב נחמני, בימיו הוה כפנא ומותנא, כדאיתא במסכת תענית [ח' ב'], אמרי היכי נעביד ניבעי [רחמי] אתרתי לא אפשר, אלא ליבעי רחמי אמותנא וכפנא ניסבול, אמר להו רבי שמואל בר נחמני ניבעי רחמי אכפנא, דכי יהיב (קב"ה) [רחמנא] שובעא לחיי הוא דיהיב, דכתיב פותח את ידיך ומשביע לכל חי רצון, רבי שמואל בר נחמני הוא אבישי בן צרויה, דכתיב ויאמר למלאך המשחית [בעם רב], אמר רבי אלעזר אמר [ליה] הקב"ה [למלאך] טול [לי] רב שבהם שיש [בו] ליפרע [מהם] כמה חובות, באותה שעה מת אבישי בן צרויה ששקול (כנגד) כרובה של סנהדרין, וזה כי שם מת לכפר שם על העם והיה גם כן כפנא בימי דוד, וכאן גם רבי שמואל בר נחמני נשאר בחיים ובטל המגפה וגם הרעב:

[ג] רבי שמעון בן יוחאי הוא יותם בן עזיהו וז"ש בסוכה [מ"ה ב'], ואמר חזקיה [אמר רבי ירמיה] משום רבי שמעון בן יוחאי יכול אני לפטור את [כל] העולם כול מן הדין מיום שנבראתי עד (עכשיו) [עתה], ואילמלא אלעזר בני עמי מיום שנברא העולם ועד (העולם) [עכשיו, ואילמלא יותם בן עזיהו עמנו מיום שנברא העולם עד סופו], וקשה והלא [רבי]

אלעזר היה עמו במערה, ועוד אמר ואילמלא יותם בן עזיהו כו', מה ענין שמטה אצל הר סיני, אלא הענין הוא כי רבי שמעון בן יוחאי הוא ממדת חסד, כנראה משבת פרק במה מדליקין [ל"ג ב'] ביציאתם מן המערה בכל מקום שהיה רבי אלעזר נתן עיניו היה נשרף, ורבי שמעון היה מסי, וכן אמר כשבאו עליו יסורין באו אחי ורעי בבבא מציעא פרק השוכר [את] הפועלים [פ"ד ב'], כי היה ממדת הדין, וזה שאמר ואילמלא אלעזר בני עמי, כי הוא דין, ואין דין ורחמים מתישבים יחד, כי זכותי לבד דין יכול אני לפטור כו' מיום שנבראתי, ואילמלא אלעזר בני עמי כ"א היה עמי ביחד מיום שנבראתי ועד עכשיו, ואילמלא יותם בן עזיהו עמנו כי רבי שמעון בן יוחאי מניצוצו היה, והיה חסיד אבל היה לו חטא כי רק הבמות לא סרו, אילמלא לא היה זה יכול אני כו' מיום שנברא העולם ועד עולם:

[ד] בני שאול היה שבעה שנצלבו, והם ז' הרוגי מלכות:

[ה] שונמית היא תאומתו של הבל היתירה, חנה במספר קטן עם הכולל כמספר חוה:

[ו] רב שמעיה חסידא הנזכר בזהר ואלה הדברים, היה סוד ניצוץ משה רבינו עליו השלום והיה נשיא, ומה שנזכר כמה פעמים בתקונים סבא דאתחזי בחד טולא היינו הרב שמעיה חסידא הנזכר לעיל:

[ז] שכם בן חמור נתקן ברב עמרם חסידא בעובדא דרע"ק בקידושין פרק עשרה יוחסין [פ"א א'], תיקן עצמו על שבא על דינה בת יעקב, רמז והיה בית יעקב אש ועתה ניצול מעבירה:

[ח] שר האופים הוא השליש, אשר נרמס בשער וימת כדבר אלישע (כי אמר והנה ה' עשה ארבות בשמים), וחטאו היה [כי היה מלמד קטגוריא ומזכיר עון ישראל, כי אמר והנה ה' עשה ארבות בשמים], כלומר הדור היו בני מכול, והקב"ה לא עביד ניסא לשקרא, נאמר כאן והנה ה' עשה ארבות בשמים, ונאמר שם וארבות השמים נפתחו, (וחטאו היה כי היה מלמד קטגוריא ומזכיר עון ישראל), ואין הקב"ה חפץ בדלטוריא של בניו, והוא כמו כן שר האופים נתלה, כי אמרו במדרש כי חלומו של שר האופים מבשר בשורה רעה על אומה ישראל ולכן פסק לו תליה, ולכן עתה ראה בישועתן של ישראל כי סאה סלת בשקל, ובעינו ראה ומשם לא אכל, כי נרמס בשער וימת, וגם פעם אחרת לא סר מעינו רעה על ישראל, בענין פסח מעוכין כי נתמעך פעם אחרת, כי עינו ראה בהם לראות כל כך אוכלוסין כנזכר במסכת פסחים [ס"ד ב'] וקראו לאותו פסח פסח מעוכין:

## אות ת

[א] תחו בן אליהו הוא (בן) אסף בן קרח, והראיה כי תח"ו הוא חסר, בא"ת ב"ש אסף, וידוע כי אלקנה ושמואל מקרח קאתו, ואלקנה תיקון אלקנה בן [קרח] עצמו, שמו כשמו, ואסיר בן שאלתיאל נתעברה אשתו של יהויכין מעומד ונולד מהכא אסר, והוא אסיר בנו של קרח, כדאיתא בויקרא רבה שם בבית האסורים נתעברה אשתו של יהויכין על פסוק אסיריו לא פתח ביתה:

[ב] תובל קין לטש כל חרש נחשת וברזל, רבי שמעון בן לקיש תיקונו, וזהו כי רבי שמעון בן לקיש היה ריש בריוני ורוצח את הבריות, וזה רמזו בבבא מציעא פרק השוכר את הפועלים [פ"ד א'], מפלגי בי מדרשא הסייף והסכין [כו'] מאימתי מקבלין טומאה כו', א"ל (רבי יוחנן לרבי שמעין בן לקיש) לסטאה בלסטיותיה ידע, כלומר בקי הוא במלאכתו הראשונה שהיה לוטש:

[ג] תמר היא דבורה, וסי' תחת תמר דבורה חסר כתיב, ושם היתה יושבת מפני לתקן מה שישבה בפתח עינים ויחשבה לזונה:

[ד] תולע בן פואה, והוא היה ישב בשמיר, כי הוא בניהו בן יהוידע, והוא הביא השמיר כמבואר בגיטין בפרק מי שאחזו [ס"ח א'], וגם כי מלת תולע רמז לשמיר כי הוא תולעת, ובמדרש כי לא היה השמיר בחייו, ולכן לא מסר שלמה המלך עליו השלום לאחד מעבדיו, כי רבים היו מכירים אותו זולת לבניהו, והוא אמר לשלמה שיעשה כך וכך:

[ה] תמנע סנהדרין פרק חלק [צ"ט ב'], היא נתקנה באתון דבלעם וזכתה לראות המלאך ולדבר, על שהיתה מתאוית לדבק בזרעו של אברהם, ואמרה מוטב אהיה פילגש לאומה זו (מלהיות גברת) [ולא תהא גבירה] לאומה אחרת כדאיתא במדרש:

## ליקוטים

[א] להשלמת הענין כדי שלא להוציא חלק, כתבתי זאת מחלק שני דגלגול, ובו תראה נפלאות מתורתינו הקדושה, שאין לך דבר [שאינו] מרומז (שאינו) בקרא, ורבים טעו ושגו בזה, ורחוקה היא מהם לתת מקום בתורה לאיזה תנא או אמורא, ובאפילה תעו ולא ראו אור האריז"ל מה שכתב וזה לשונו, אני אמרתי בדמי [ימי] אלכה, רמז כי חזקיהו נתגלגל ברב דימי הנזכר בתלמוד, וזה סוד בדמ"י שהוא לשון רב דימי, שם פקדתי יתר שנותי מה שלא יחיה אותן יחזקיהו יחיה אותן אח"כ רב דימי, כי ידוע שהמגולגלים משלימים שנותם הראשונים החסרים, הרי לך בפירוש מלת דמ"י קאי ארב דימי, ועיין

עוד נפלאות האיך מרמז בקרא דהושע (ט' ז'), באו ימי הפקדה באו ימי השלם וגו', כתב הוא שקאי ארבי שלום, נמצא דמרמז קרא אמעשה דרבי שלום עיין שם:

[ב] עוד מצאתי כתוב בשם הרב רבי יהודה הנקרא רבי יהודה ליאון דמודינה, שהוא קיבל מרבותיו שקבלה אצלם, שנפש רש"י היה מגלגול רב, ונפש הרמב"ם היה מגלגול שמואל, ונפש רבינו תם היה מגלגול רבי יוחנן, וכן נתגלגלו הדברים, כמו דהלכה כרב באיסורי, ר"ל במאכלות אסורות, כן נקבע (להוי) [הלכה] כרש"י, וכמו שהלכה כשמואל בדינא, וסימנך אריוך מלך אלסר, היינו שמואל שהיה מרוה התלמידים בהלכות היה מלך, ודינא דמלכותא דינא, כן נקבע עתה כהרמב"ם, וכמו היכא שיש מחלוקת בין רב ושמואל היו קובעים הלכה כרבי יוחנן, כן במקום שלא הסכימו לדעה אחד רש"י והרמב"ם נקבע הלכה כרבינו תם, ע"כ:

[ג] דבורה הנביאה נתגלגלה בה צפרה אשת משה רבינו עליו השלום, כי בזמן שאמרו ישראל שירה על הים לא היתה צפרה עמהם, והיא היתה מצטערת על זה, ובזכות המילה שמלתה את בנה, כמו שאמר הכתוב ותקח צפרה צר ותכרת [את] ערלת בנה, זכתה לבא בדבורה ולשיר שירה זו על ידי רוח הקדש, וזה שאמרה בשירה בפרע פרעות בישראל, שרמזה בשירה שלה באיזה זכות שזכתה לומר שירה, בפרע פרעות לשון פריעת מילה, על שהכרית ערלת בנה ודוק:

[ד] נח נשתכר ונתגלה בתוך אהלה, נתקן ביוסף שלא שתה יין עד שראה את אחיו ושתו ושכרו עמו, ומה שאירע ליוסף שקלקל הברית בענין ויפזו זרעי ידיו, נתגלגל אח"כ בפינחס וקינא (אל) [על] הברית במעשה זמרי ותקן מה שקלקל:

[ה] ולמך שבעים ושבעה, דע כי שאול המלך היה מלך הראשון שמלך על ישראל, והיה ניצוץ דלמך, כי למ"ך ומל"ך אותיותיהן שוות, ומלמך עד שאול המלך יש שבעים ושבעה דורות, והנה למך הרג את קין כדאיתא בספר הישר [בראשית], ולכן שאול המלך היה יודע שחייב מיתה על זה, והרג את עצמו כדי לתקן הריגת קין:

[ו] פינחס, דע שיצחק נתגלגל בפינחס, ועשו נתגלגל בזמרי, ולפי שהיה ליצחק שהוא דין להרוג את עשו, ולא די שלא הרג אותו אלא שהיה אוהב אותו על כי ציד בפיו, ונראה לרשעים שאין דין למעלה, ואחר שנתגלגל בזמרי לא רצה לתקן את עצמו וחזר לסורו, סבב הקב"ה שיתגשם יצחק בגוף פעם שנית, כדי להנקם מעשו ולהראות שיש דין למעלה, ובא פינחס להרוג אותו, והנה גם כן הרע שבעשו מה שהיה יכול להתקן נתגלגל בחמורו של רבי פנחס בן יאיר:

[ז] שאי סביב עיניך (כי) [וראי] כלם נ"קבצו ב"או ל"ך נב"ל, וכבר הודיעך כי הוא גלגול בלעם, ומשם ואילך התחיל לתקן הוא ניצוציו שיש בעולם, ומעולם לא חשב אנוש שטומאה גדולה כמוהו שהיתה יכולה לתקן, וכאשר עתיד לבא יתקבצו הגליות ויחיו המתים, ויראו כל אותם שיצאו מנבל שהוא גלגול בלעם, יתמהו לומר מי נתן מטמא טהור, וזה שאמר הכתוב שאי סביב עיניך וראי תמיה גדולה כזאת, כי בלעם צחי' בלעם נתקנה בנבל הוא וכל זרעו הנמשכים אחריו שנולדו מהם, כי כולם באים ע"י תיקון אפילו מי שאינו משרשו, וכן כמה גלגולים אחרים שנתגלגלו עד שנתקנו וכלם נקבצו באו לך:

[ח] זה העתקתי מכתבי הרב המקובל מוהר"ר שמשון מאסטרפליא וזה לשונו, איתא במקובלים שרבן גמליאל היו מעוברים בו ששה נשמות, שהם נשמת אברהם אבינו עליו השלום, שהיה לו קליפה מצד ישמעאל בנו, ונשמת רב סימון בר אבא, ונשמת רב טביומי, ונשמת נחום, ונשמת יהודה, ונשמת רב סחורה, לכן רחץ רבן גמליאל לעולם כדי לתקן ולכפר נשמות אלו, עד כאן לשונו. ולדעתי שזה היא סוד המשנה בברכות [ט"ז ב'] רחץ (ר"ג) לילה הראשון שמתה אשתו, אמרו לו תלמידיו למדתנו רבינו שאבל אסור לרחוץ, אמר להם איני כשאר (כל) [בני] אדם אסטניס אני, נוטריקון, א"ברהם, ס"חורה, ט"ביומי, נ"חום, י"הודה, [ס"ימון]:

[ט] עוד בכתבי בוצינא קדישא האר"י זלה"ה, על פסוק אוי מי יחיה משמו אל, שאמר בלעם וציער עצמו מה שראה דקרח יבוא לתיקון, מאחר דיצא ממנו שמואל, אבל על עצמו לא ראה תיקון, לכך ציער עצמו, הרי לך דנרמז שמואל בשני תיבות אלו, ומאחר דהאיר לנו בהקדמותיו נלך באורחותיו, ואף אנו נאמר בו מה דקאמר בלעם אוי מי יחיה משמואל, משמע לדעת שמואל ציער עצמו, ודבר זה צריך ביאור, ונקדים מה דאיתא בעשרה מאמרות, וידוע לכל בר בי רב, דעיקר התשובה היא הוידוי, וכתב העשרה מאמרות הטעם דהוא מודה בקנס, ומודה בקנס הוא פטור, וזה אין לאוקמי אלא אליבא דרב, אבל אליבא דשמואל אינו מועיל הוידוי מטעם דמודה בקנס, דאיתא בזהר על פסוק עיני ה' המה משוטטים בכל הארץ, דאית מלאכין משוטטין בכל העולם ורואין מעשה בני אדם, וכשבית דין העליון דן את האדם המה יעידון ויגידון מעשה בני אדם, ואיתא בגמרא דבבא קמא מודה בקנס ואחר כך באו עדים, רב אמר פטור, ושמואל אמר חייב, נמצא דהוידוי מועיל לדעת רב, ואפילו אדם חטא כשמתוודה הוא כקטן שנולד דמי בלי חטא, אבל לדעת שמואל דאמר מודה בקנס ואחר כך באו עדים חייב, אינו מועיל לו הוידוי, וחיב מיתה אם חטא, וזהו שאמר בלעם אוי מי יחיה משמואל, בשלמא לדעת

רב יש תקוה בוידוי אף על פי שחטא, אבל לשמואל אינו מועיל, ואדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, אם כן מי יוכל לחיות בלי חטא:

[י] ואתה לך [וגו'] לקץ הימין (וגו'), כדאיתא בדניאל שהיה מגלה הקץ, ומקשה האר"י ז"ל למה נגלה הקץ לדניאל יותר מזולתו, ותירץ הענין הוא כך כי הם ניצוצות הנשמות שידחו בעמקי הקליפות בעולם העשיה, כי יש ארבע עולמות, אצילות, בריאה, יצירה, עשיה, ועשיה הוא התחתונה, ושם הוא סוף הקדושה הנקרא קץ הימין, ושם נפלה נשמתו של דניאל עד סוף הקדושה, וידע מתי שיושלם בירור הניצוצות, לכך ידע הקץ האמיתי, וגם מרומז בשמו של דניאל, כי בעולם עשיה שולט שם א"ל אדנ"י, והוא אותיות דניאל, וזה סוד הפסוק ואתה לך [וגו'] לקץ [הימין], במהרה בימינו אמן: